

ולא עשה תשובה, והא דקתני אינו נעשה לו גואל הדם איירי בהרג בשוגג או במזיד ועשה תשובה. אמנם אין כאן קושיא, דכיון דהגמ' לא הביאה אלא לסיפא, יש לומר דהיתה יודעת דהך ברייתא גבי שוגג אתמר. והנה בירושלמי דפרקי, מיייתי לפלוגתא אי הן נעשה גואל הדם, אקרא ד"גואל הדם הוא ימית את הרוצח" ולדעת הרמב"ם (פ"א מרוצח ה"ב) האי קרא בהורג במזיד איירי, ואם כן לדעתו הירושלמי למד דפליגי בהרג במזיד, ויש לומר דלפי המסקנא גם לש"ס דילן איירי בהורג במזיד, דלשיטתו לא קשיא לוקמיה בבנו ובלא עשה תשובה, דמכל מקום איסורא איכא. אבל לשיטת הריטב"א על כרחך פשיטא לש"ס דידן דבהורג בשוגג איירי, דאי לאו הכי יקשה לוקי בבנו וכדלעיל. ויכול לסבור, או דש"ס דילן פליג אירושלמי, או כמו שכתב **המשנה למלך** (שם ה"ב) בשם רש"י, ד"גואל הדם ימית וכו'" איירי בהורג בשוגג, ומוקי גם לפי המסקנא בהורג בשוגג דוקא, וכן שיטת הירושלמי לדידיה.

יח גמ', שם. העיר בפירוש הגרי"פ **פערלא לרס"ג** (חלק ג' פרשה י"ז), אמאי מדמה הגמ' דין עשיית הבן גואל הדם להרוג את אביו, לדין עשייתו שלוח להכותו ולקללו, הא שאני, דלענין הכאה לקללה אין לבית דין למנותו שלוח כיון שהוא חייב בכבוד אביו אלא ימנו שלוח אחר, אבל לענין גואל הדם הא מעיקר הדבר מוטל הדין עליו לגאול דם הנהרג מיד הרוצח, ומניין שידחה האי דינא מפני מצות כיבוד אב. ותירץ, דהוא מוכח מהא דבמסית איכא קרא ד"לא תחמול" ללמד שהבן הורג את אביו, והרי הריגת המסית מוטלת מעיקר הדין על הניסת, ואף על פי כן אי לאו דגלי קרא אסור היה לבן הניסת להרוג את אביו המסית. ועוד תירץ, דאפשר דבגואל הדם נמי אין מצות ההריגה מוטלת עליו מעיקר הדין, אלא שעושה בשליחות בית דין.

יט מתני', אילן שהוא עומד בתוך התחום ונופו נוטה כו'. ביאר **בחיודושי הריטב"א**, דהא דלא מיייתנן הכא חדא מהנהו דאיייתנן **בבבא מציעא** (קט"ז), דאפליגו תנאי אי אמרינן שדי נופא בתר עיקרו לענין ערלה ועוד, וכן ההיא **דגיטין** (כב). לענין חיוב מעשר בעציץ נקוב העומד על התחום ונופו נוטה לחוצה לארץ, דבאשרוש כולי עלמא לא פליגי דאמרינן שדי נופו בתר עיקרו. היינו משום, דהנהו כולהו לא דמו לדהכא, דהתם הנידון על הנוף לענין פרי לענין יניקתו אי בתר עיקרו או בתר אוירו, אבל הכא לא מייירי לענין הפרי עצמו ויניקתו אלא לענין נופו של אילן, ואפילו הוא אילן של סרק, איזה חשוב יותר להיות נדון שהוא מקומו, נופו או עיקרו.

כ תוס' ד"ה אילן שהוא, תימה דבשלהי כיצד צולין כו'. **בחיודושי הריטב"א** תירץ בשם **תוס'** (והוא **בתוס' שאנץ** בתירוץ השני), דלא אמרו גגים לא נתקדשו אלא לענין אכילת פסחים וקדשים קלים, ולא באכילת מעשר שני הקל.

כא בסוה"ד, עוד יש לומר דמייירי אפילו באילן שענפיו מרובין כו'. ביאר **המהר"ם**, דתוס' סברי בהאי שינויא דעל האילן אפילו כשענפיו מרובין מיקרי אויר ירושלים, דנתקדש כירושלים עצמה אפילו עד הרקיע, ודוקא על הגגות לא נתקדש. אבל **המהרש"א** כתב, דכוונתם, דלא אמרו דגגות לא נתקדשו אלא לענין אכילת קדשי קדשים בעורה, דאויר עורה לאו כעורה, אבל הכא לענין אכילת מעשר שני וקדשים קלים, אויר דירושלים כירושלים, וכן כתב **האור שמח** (פ"ו מבית הבחירה ה"ז) בשיטת **הרמב"ם** (שם) לענין קדושת ירושלים לאכילת קדשים קלים ומעשר שני. וביאר דהטעם, דדוקא בקדושת עורה והיכל שמצוה לבנות בית ואסור להוסיף על הבנין בלא קידוש, לא נתקדשה אלא העורה והאויר שבתוכה, אבל לא גגה, מה שאין כן ירושלים שאין צריך לאכילת קדשים קלים בית, דגם בשוק מצי לאכלם, אמרינן דכל אוירה של ירושלים נתקדש, והוא הדין באויר שעל הגגים. ועיין עוד **תוס' שבועות** (יז): **ד"ה ואין שוחטין, ובגליון הש"ס** (שם). **ובמשנה למלך** (פ"א משגגות ה"ד).

כב גמ', ערי מקלט בדירה תלה רחמנא. פירש רש"י ד"ה **בדירה תלה**, דכתיב וכו' ונופו ראוי לדירה יותר מעיקרו. **ובחיודושי הריטב"א** כתב, פירוש ישיבה כתיב בה וכו' הלכך בנופו מיתדר ליה בעיקרו לא מיתדר ליה, והביא **דאיכא דקשיא ליה**, דתחום העיר קולט אף שאינו ראוי לדירה כדלעיל. וכתב דלאו מילתא היא, דהתם יכול לדור במחילות דשפיר חזו לדירה, אלא דגזירת הכתוב שידור בעיר ובעיבורה בלחוד, אבל עיקרו לא חזי לדירה כלל וכדנקטינן בלישנא לא מיתדר ליה. ודהיינו דלמד דהשהייה שקולטת בתחום

שזחה שם, ולא בדרך דירה, [ועיין לקמן אות כ"ה דמשמעות דבריו דאסור לדור שם אלא שאסור לדור בה אף במחילות].

ז גמ', מצוה ביד גואל הדם. כתב **הרמב"ם** (פ"א מרוצח ה"ב) דמי שראוי ליורשו הוא הנקרא גואל הדם, וביאר **הערוך לנר** דיליף לה מהא דאיתא **בקיודושי** (כא). לענין ובא גואלו הקרוב אליו, דגואל נקרא הראוי ליורשו.

יא גמ', אין שם גואל הדם רשות ביד כל אדם. כתב **הערוך לנר**, דהא דתליא רשות דכל אדם אם יש לו גואל הדם, כיון שעליו מוטל המצוה, ואין רשות לאחר להרוג הרוצח ולבטל המצוה מגואל הדם.

יב גמ', מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי מי כתיב אם רצח כו'. פירש רש"י ד"ה רוצח, איכא לפרושי לשון ציווי כמו ועשה בצלאל ואיכא לפרושי לשון רשות כמו ועשה ה' להם. וביאר **הריטב"א**, דהא ודאי יש בלשון המקרא גם מצוה וגם רשות, אבל רובא מצוה נינהו, ובהא אפליגו, דרבי יוסי סבר דבתר רובא אזלינן, ורבי עקיבא סבר דהיכא שבא לקבוע מצוה בדמו של זה צריך מקרא מפורש. וביאר עוד, דמאי דפליגי גבי כל אדם, הא בהא תליא, דלעולם נחתי כל אדם חד דרגא מגואל הדם, הלכך למאן דאמר גואל הדם מצוה הרי שאר כל אדם רשות, ולמאן דאמר גואל הדם רשות הווי שאר כל אדם באיסור לכתחילה, אלא דבדיעבד אין חייבין עליו לפום גירסא הנכונה דגרסינן ושאר כל אדם אין חייבין עליו. ועיין **ערוך לנר**, שתמה היאך יהא שרי דמו לשאר כל אדם בלא שיגלה הכתוב דבר זה בפירוש, ורק מצד הסברא שמורדין דרגה אחת. ועיין עוד **בחיודושי מרן ר"ז הלוי** (פ"א מרוצח ה"ג).

יג גמ', רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם והרגו נהרג עליו. **הריטב"א** הביא בשם **הרמ"ה**, **ומורו הרב הלוי**, דהאי מימרא פליגא אדרב הונא **דלעיל** (י:), דאמר רוצח שגולה לעיר מקלטו והרגו גואל הדם בדרך פטור, דהשתא כשהשיגו בדרך פטור, היכא דיצא משם מיבעיא ורב הונא סבר כרבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא. אמנם הוא כתב דלא פליגי, דדילמא הכא מודה רב הונא דגואל הדם נהרג עליו, כיון דכבר קלטהו מחיצות לרוצח ודעתו לחזור שם, והוא הדין דאפשר לומר איפכא, דאף דהכא אינו נהרג, מכל מקום בגוונא דרב הונא נהרג, דהכא פשע הרוצח בעצמו לצאת חוץ למקלטו, מה שאין כן התם שהיה בורח למקלטו. ועיין **ערוך לנר ושיח יצחק** דלמדו בדעת **הרמב"ם** (פ"ה מרוצח ה"י), דסבירא ליה כהרמ"ה והרא"ה.

יד גמ', כמאן לא כרבי יוסי הגלילי ולא כרבי עקיבא כו'. עיין ערוך לנר בביאור הסוגיא. ובסוף דבריו הקשה, אמאי אמרינן דרב פליג ארבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, הא אינהו לא אתו אלא לפירושי למי התיר קרא הריגת הרוצח ולעולם אפשר דמודים דעד עמדו לפני העדה לא נהרג, והניח בצריך עיין.

טו גמ', יכול מיד תלמוד לומר עד עמדו לפני העדה למשפט. ביאר **הריטב"א**, דהיינו כדי שיהיו העדה מתריין בו, שאם יפשע מכאן ואילך לצאת חוץ לתחומו, או אם לא ירצה לדור שם, שיהא דמו מותר מכאן ואילך לגואל הדם אם יצא חוץ לתחומו. **והרש"ש** פירש, דאחר שיצא, בית דין פוסקין שהותר לגואל הדם להרגו. ועיין עוד **רבינו חננאל** שפירש, דאיירי קודם שנגמר דינו לגלות.

טז גמ', לכל אין הבן נעשה שלוח לאביו להכותו ולקללתו כו'. כתב הריטב"א, דאף **דבסנהדרין** (פ"ה), משמע, דאם לא עשה תשובה, בנו נעשה שלוח להכותו ולקללו כיון ש"אינו עושה מעשה עמך", מכל מקום הכא מקשינן שפיר דהא בשוגג הרג, ו"עושה מעשה עמך" הוא. אמנם **העמק שאהל** (סימן קל"ד אות ב') כתב בדעת **השאלות** (שם), שאין הבן נעשה שלוח לאביו להכותו אף בדלא עשה תשובה, וביאר, דלא חילקו בין עושה מעשה עמך לשאינו עושה אלא לענין עונש, דאם אינו עושה מעשה עמך ליכא עונש, אבל איסורא מיהא איכא בכל גווני, וכדמשמע מסוגיין. וכן **שיטת הרי"ף ביבמות** (דף ה. מדפיו) **והרמב"ם** (פ"ה ממרים ה"ב), ועיין באות הבאה.

יז גמ', והא בכך בנו. עיין באות הקודמת **דהריטב"א** ביאר דאיירינן בגוונא דהאב הרג בשוגג. **והערוך לנר** תמה על **הרמב"ם** שכתב להאי דינא **בהל' רוצח** (פ"א ה"ג) לענין מזיד, ולענין שוגג לא הביאו כלל. וביאר, דהרמב"ם והריטב"א לשיטתם אזלי, דלכאורה לדברי הריטב"א מדוע נדחקה הגמ' ליישב "הא בבנו הא בכך בנו", לימא דתרווייהו בבנו איירי, כפשטות לשון הברייתא. והא דקתני דבנו נעשה לו גואל הדם, מייירי באביו שהרג במזיד

משום עשה ד"בעיר מקלטו ישב", אבל זה שהוא כבר חוץ לעיר דינו כבן לוי שהרג שגולה מעיר לעיר.

כט) מתני', גולה משכונה לשכונה כו'. כתב המאירי, דיש אומרים שאינו יוצא מאותה שכונה שגלה בה, ויש אומרים שיכול לצאת בכל העיר חוץ מאותה שכונה שהרג בה. וכן דייק **הערוך לנר** בדברי הרמב"ם שכתב (פ"ז מרוצח ה"ה), רוצח שהרג בשגגה בעיר מקלטו גולה בה משכונה לשכונה ואינו יוצא מן העיר, דמשמע שבתוך העיר מותר להלך בכלה, פרט לאותה שכונה שהרג בה.

ל) מתני', שם. כתב השיח יצחק, שאם יצא מן השכונה שגלה אליה, הותר דמו לגואל הדם של הנהרג האחרון שמחמתו גלה משכונה לשכונה, אבל גואל דמו של הנהרג הראשון אינו רשאי להורגו כל זמן שנמצא בתוך העיר שגלה אליה. אמנם **הצפנת פענח** (על מסכת מכות) כתב לדון, אי שרי לגואל הדם האחרון להורגו, כיון דקיימא לן **לעיל** (יא:): כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולט, וזה שנמצא בתוך העיר הרי הוא בתחומה של אותה שכונה.

לא) מתני', שם. כתב השיח יצחק, דבמיית כהן גדול מתכפרות לו שתי ההריגות, וחזור לעיר מושבו אף שנתחייב בגלות נוספת משכונה לשכונה. אבל **הצפנת פענח** (על מסכת מכות), נסתפק בדבר, שמא לא יהני ליה מיתת כהן גדול אלא לכפר ההריגה הנוספת, דשמא דמיא להא דאיתא **בשבועות** (ח:): לענין שעיר הפנימי שמכפר כפרה אחת ולא שתי כפרות.

לב) רש"י ד"ה הרג באותה העיר, רוצח שגלה לעיר מקלט וחזר והרג כו'. אבל **התוס' רי"ד** (נדפס בקובץ תלפיות כרך ח' חוברת ג' ד') פירש, דלא איירי ברוצח שגלה אלא ברציחה ראשונה, דמי שהרג בעיר מקלט אין מטריחין אותו לגלות לעיר מקלט אחרת, אלא גולה משכונה לשכונה ודי לו, וכן בן לוי שהרג אין מטריחין אותו לגלות לאחת מששת ערי המקלט, אלא גולה מעירו לאחת ממ"ח עיירות שלהן, ואותה העיר קולטתו, דכתיב "ואת הערים אשר נתנו ללוים שש ערי מקלט ועליהם נתנו ארבעים ושנים עיר", מלמד שכולן קולטות את הלויים.

לג) גמ' מכאן אמרו בן לוי שהרג גולה מפלך לפלך ואם גלה לפלכו פלכו קולטו. עיין מה שפירשו **התוס' ד"ה פלכו קולטו**, אמנם **בזבחים** (ק"ז). פירש **רש"י ד"ה מכאן אמרו**, ד"מכאן אמרו" קאי אהא דמסיים "ואם גלה לפלכו פלכו קולטו", דהיינו דאף דלכתחילה צריך לגלות מעירו לעיר אחרת, מכל מקום **בדעבד** אם גלה בפלכו משכונה לשכונה, פלכו קולטו, וכן **פירשו התוס' בזבחים** (שם) **ד"ה עיר שקלטתו כבר.** אבל **בחיודשי הריטב"א** פירש, ש"מכאן אמרו" קאי ארישא, דהיינו דבן לוי שהרג גולה **לכתחילה** מפלך לפלך. ועיין **בערוך לנר**.

דף יג ע"א

א) מתני', וחזור לשררה שהיה בה דברי רבי מאיר כו'. כתב **בחיודשי הריטב"א**, דהא דמתניתין נקטה פלוגתייהו בשדה שהוחזק הוא, ובברייתא להלן נקטה שהוחזקה באבותיו, לא קשיין. דבמתניתין אשמועינן כוחו דרבי יהודה, דאפילו למה שהוחזק הוא עצמו אינו חוזר, וניחא ליה למינקט כחו דר' יהודה דהלכתא כותיה, ואילו בברייתא אשמועינן דלרבי מאיר חוזר היינו אפילו למה שהוחזקו אבותיו, אף שלא הוחזק הוא עצמו. **והתוס' יו"ט**, ביאר טעמא דברייתא, דמסתמא כל שררה שאדם מחזיק בה קיבלה מאבותיו, שכן הדין דהזוכה בה זוכה לעצמו ולזרעו אחריו. **ובשו"ת אבני נזר** (יורה דעה סימן שיג אות יג) ביאר, דכיון דאיירי בנמכר לעבד שויתר מדעת על שררתו והפחית את כבודו, אין צריך לומר שהפסידה כשמכר עצמו, אבל בשררה שנופלת לו מאבותיו לאחר שכבר נמכר לעבד שלא ראינוהו שהוא מוותר על שררה זו, סלקא דעתין שישב אליה לאחר יציאתו מבית אדונו, קא משמע לן רבי יהודה שאינו שב למה שהחזיקו אבותיו, ומאחר שאצל עבד איירי בשררה שהחזיקו אבותיו נקט כן נמי גבי גולה.

ב) מתני', שם. כתב **הריטב"א**, דבין רבי יהודה ובין רבי מאיר מודו, דאם לא הוחזק בשררה זו, לא הוא ולא אבותיו, אין מחזיקין אותו עתה אפילו למנותו ריש גרותא, ואף שהרג בשוגג, וכל שכן שאין ממנין בשום מינוי למי שהרג במזיד. עוד כתב, דאפשר דהא דלרבי יהודה אינו חוזר לשררתו, היינו דוקא בשפיכות דמים, או בשנמכר ונעשה עבד לאחרים, שהם דברים חמורים ומאוסים מאוד, אבל בשאר עבירות, כל שחזר בתשובה שלימה, אפילו

העיר, משום שראוי המקום לדירה, דבלאו הכי אין המקום ראוי לקליטה, אלא שאסור לו לדור שם, ועיין לעיל אות ט' מה שכתב המאירי.

דף יב ע"ב

כג) תוס' ד"ה אימור דשמעת, וצריך עיון מנא ליה דלא אמרינן גם להקל. ובספר **שיח יצחק** הוסיף להקשות, מהכי תיתי לגמ' דרבי יהודה אמר רק להחמיר הלך אחר הנוף ויטרו המשניות זו את זו, הא איכא למימר דרבי יהודה אזיל לגמרי אחר הנוף כדי שיתיישבו תרי המשניות אחת כרבי יהודה ואחת כרבנן.

כד) בא"ד, ויש לומר דמסברא כו', ובערוך לנר תירץ, דאין סברא לומר דרבי יהודה מחשיב את הנוף יותר מן העיקר לקבוע הדין אחריו, כיון שהנוף טפל לגבי העיקר, ועוד, שהנוף מתפשט לצדדים הרבה, וכמו שיש לו נוף הנוטה לצד זה יש לו נוף הנוטה לצד העיקר.

כה) רש"י ד"ה עיקרו בפנים ונופו לחוץ, בסוה"ד, ואסור לאוכלו בעיקרו אלא אם כן פדאו **מקודם שנכנס.** בהגהות הב"ח אות ד' ציין לדברי **התוס' יו"ט מעשרות** (פ"ג מ"י) שכתב, דבדוקא נקט רש"י "קודם שנכנס", דאילו אחר שנכנס אינו רשאי לפדותו ולאוכלו, כיון שמחמירים עליו בתרווייהו, שמא הולך העיקר בתר הנוף ואינו רשאי לאכלו שם כיון שהנוף בחוץ, ושמא אין העיקר הולך אחר הנוף ואינו יכול לפדות שם כיון שהעיקר בפנים. ותמה **בתוספות הגרע"א** (שם), אמאי לא מצי לפדותו ולאכלו שם ממה נפשך, שאם אותו מקום נידון כפנים ואינו רשאי לפדות שם, הא רשאי לאכלו שם בקדושת מעשר שני, ואם תבא לדון אותו מקום כבחוץ הא מהני ביה פדיון, והיאך שייך ב' חומרות אלו דסתרי אהדדי. ועיין מה שכתב בזה **בתפארת ישראל** (בועז). ובערוך לנר תירץ (בתירוץ השני), דודאי אין כוונת רש"י דלא מצי לפדות ולאכלו אם יאכל בקדושת מעשר שני מספק, והא דכתב לפדותו קודם שנכנס, היינו כדי שיוכל לאכול מבלי שינהוג בהן קדושת מעשר שני מספק. וכשיטת רש"י כתב נמי **הבעל המאור** (ג. מדפי הרי"ף), דבעיקרו נמי לא מצי אכיל כלל לחומרא דשדינן עיקרו בתר נוף כו'. וכן כתב **בחיודשי הריטב"א**, וכתב, דיש ספרים דגרסי בהדיא "ומפרק נמי לא מצי פריק ליה". אבל **תוס' ד"ה גבי מעשר** כתבו, דנהי דשדינן עיקר בתר נוף לחומרא מכל מקום נוף לא שדינן בתר עיקרו גם לחומרא. [נמשמע דהוא הדין אם עיקרו בפנים ונופו נוטה לחוץ לא אמרו אלא שאסור לאכול בעיקר שבפנים, אבל הנוף עצמו העומד בחוץ אין מחמירים שלא לפדות בו מעשר שני].

כו) גמ', רב אשי אמר מאי אחר הנוף אף אחר הנוף. עיין **רש"י ד"ה רב אשי אמר, ותוס' ד"ה רב אשי אמר.** ושיטת **הרי"ש במעשרות** (פ"ג מ"י) ומובא **בתוס' שאנץ** כאן, אין דברי רב אשי עולים לענין קליטת רוצח, אלא לענין אכילת מעשר שני, ואתא לשנויי, דלא תקשי ממעשר אמעשר, והכי קאמרה מתניתין, בירושלים הלך אחר הנוף שבין נוף ובין עיקר מכנגד החומה ולפנים כלפנים, ואוכלים שם מעשר שני ולא פודים, ומכנגד החומה ולחוץ כלחוץ, ופודים מעשר שני ואין אוכלים. ולהאי פירושא קיים אף שינויא **דלעיל** (עמוד א') דיש חילוק בין ערי מקלט דתליא בדירה לבין מעשר שני דתליא בחומה.

כז) תוס' ד"ה רב אשי אמר, בתוה"ד, וקשה דאם כן כי היכי דקתני הולך אחר הנוף כו'. תירץ **הצפנת פענח**, על פי הנראה מלשון **הרמב"ם** (פ"ח מרוצח ה"א) דשאני קליטת הרוצח בנוף העומד בחוץ הנמשך אחר העיקר שבפנים, לבין קליטתו בעיקר שבחוץ כשהוא נמשך אחר הנוף שבפנים. שבעיקר הנמשך אחר הנוף אהני קליטתו שאם יהרגנו גואל הדם נהרג עליו, אבל כשנקלט בנוף הנמשך אחר העיקר לא אהני קליטתו שאם יהרגנו גואל הדם יהרג עליו. ולפי זה כתב, דהוא מאי דקא משמע לן תנא, דאזלינן בתר הנוף שבפנים.

כח) מתני', הרג באותה העיר. פירש **רש"י ד"ה הרג באותה העיר,** רוצח שגלה לעיר מקלט וחזר והרג באותה העיר בשוגג. וביאר **השיח יצחק**, דאם יצא מעיר המקלט וחזר והרג לא יתחייב בתוספת גלות, כיון דהתיר דמו לגואל הדם כשיצא, והוי כבא במחתרת ושיכר כלים, דאיתא **בסנהדרין** (ע"ב), דפטור על הכלים, והיינו משום שבאותה שעה הותר דמו מדין רוחף. ועוד כתב, שאם הרג בהיותו חוץ לעיר מקלטו יתחייב לגלות לעיר אחרת, דרק כשהרג באותה העיר אינו גולה לעיר אחרת, שאסור לו לצאת מן העיר

מסיק, דהנכון כמאן דלא גריס במתנתין נתיין.
ט) מתני', הטמא שאכל את הקדש והבא אל המקדש טמא. הקשה התפארת ישראל **כריתות** (פ"א אות ט"ז), אמאי כפל התנא לשנות "טמא". ותיריך, דאתא לאשמועינן על נטמא בפנים שחייב, ונרמז באמרו "הבא אל המקדש טמא", היינו שבא אל המקדש ואחר כך נטמא, [וצריך עיון].
י) רש"י ד"ה נותר, כתיב ביה ושרפת את הנותר באש לא יאכל כו'. **ובחינוך** (מצוה תס"ט, ומצוה קמ"ד) כתב, דבנותר ופיגול איכא נמי לאו ד"לא תאכל כל תועבה" שכן אמרו **בספרי** (פרשת ראה פרק צ"ט), "לא תאכל כל תועבה" בפסול קדשים הכתוב מדבר.

יא) מתני', אכל טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו. ביאר התפארת ישראל, דטבל היינו אפילו טבול למעשר ראשון ומעשר עני, וכתב בשם **הרמב"ם** פ"י ממאכלות אסורות י"ט) דאף דלוקה בכולהו, מחויב מיתה דוקא בטבול לתרומה גדולה ותרומת מעשר. והוסיף, דלדעתו בטבול למעשר ראשון נמי חייב מיתה דמדלא הפריש מעשר ראשון לא הפריש תרומת מעשר, אבל אם הפריש תרומת מעשר לפני מעשר ראשון (אף שאסור להקדים) אינו חייב מיתה דלא אקרי קודש. אמנם הביא **מהר"ן** (בנדרים פד:), **ד"ה והכמים**, דאפילו בטבול למעשר עני חייב מיתה. והקשה עליו, דבשלמא להרמב"ם נקט דוקא להני, לגלויי דאף דחייב מיתה אית בהו מלקות, אלא לדידיה, מאי טעמא לא נקט נמי טבול למעשר עני, וליכא למימר שנכלל בטבל, דאם כן מאי טעמא נקט תרומת מעשר, ונשאר בצריך עיון.

יב) מתני', אי אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב. פירשו **התוס' חולין** (צו). **ד"ה מאי טעמא**, שבכל דבר שהוא בריה ואמרה תורה "לא תאכל", הוי כאילו פירש הכתוב בין גדול ובין קטן. אבל **רש"י חולין** (קב:), **ד"ה טמאה פירש**, דמהא דחייבה תורה על נמלה, ילפינן דעל בריה חייב בכל שהוא. והטעם, פירש **רש"י בשבועות** (כא:), **ד"ה מפרש נמי**, שמשום שהיא בריה חשובה להיות חייב עליה בכל שהוא.

יג) תוס' ד"ה גרושה וחלוצה, פ"י וכו' משמע לפירושו דבחלוצה לחודא איכא מלקות דאורייתא וזה אינו כו'. **והמהרש"ל** פירש דכונת רש"י, דאינו אלא אסמכתא בעלמא שהרי ודאי חלוצה אינה אלא דרבנן כדאיתא **ביבמות** (פה) כאן שנה רבי חלוצה דרבנן.

יד) בסוה"ד, אי נמי מכת מרדות דרבנן ובהא כיון דהיא גם גרושה כו'. כתב **המשנה למלך** (פ"י מאיסורי ביאה ה"ז), דדעתם, דכל שיש במעשה העבירה שעשה מלקות דאורייתא, שוב אינו לוקה מכת מרדות דרבנן. וכן כתבו **היד מלאכי** (כלל ג' אות תנ"ט) **והשרי חמד** (כללים מערכת מ' כלל קפ"ד) בשם **הרב ארעא דישראל**. אבל **הפרי מגדים** (אורח חיים, פתיחת כוללת, חלק ראשון אות כ"ח) כתב, דדוקא ככהאי גוונא שמכתוב אחד ילפינן לתרויהו, דנחשב כלאו שבכללות שאינו לוקה שנים, ועשאו רבנן למלקות שלהם כעין של תורה ואינו לוקה שנים, אבל בעבירות חלוקות נענש שנים, מלקות על הלאו, ומכת מרדות על שעבר על דברי חכמים.

דף יג ע"ב

טו) גמ', חייבי מיתות בית דין אינו בכלל מלקות ארבעים שאם עשו תשובה אין בית דין של מטה מוחלין להן. ביאר **בשו"ת נודע ביהודה** (קמא, אורח חיים סימן ל"ט), דאין תשובה מועילה על עונשי בית דין של מטה, דאי תועיל בטלו עונשי תורה, ואין אדם שיומת בבית דין כי יאמר חטאתי והנני שב, והרי הקדוש ברוך הוא רצה ליתן עונש מיתה על קצת עונות, כדי שיתירא האדם מלעבור. **והמעין החכמה** (דף פ' סוף ד"ה זאת) ביאר, דהטעם משום שתשובה היא דבר המסור ללב ולא ברור לבית דין מה בליבו, ורק הקדוש ברוך הוא יודע מי שב באמת. וכן כתבו **העין זוכר** (מערכת מלקות אות כ') **ובערור השלחן העתיד** (הלכות סנהדרין סימן נח ס"ב). **והמאיר לעולם** (דרוש ג ד"ה ובזה) ביאר, דאף שתשובה מועילה לענין עונשי שמים אינה עוקרת החטא למפרע, אלא שכוחה להגביר מדת הרחמים לבל יענישוהו, ולכך לגבי עונשי בית דין של מטה, בחיובו עומד.

טז) תוס' ד"ה רבי יצחק אומר (הב'), וקשה לרבי יצחק לאו דכל כריתות למה לי כו'. **בכוס הישועות**, **ואמרי צבי**, תירצו, דהא דמסקינן דקרנן לא בעי אזהרה, אינו אלא לרבי ישמעאל ורבי עקיבא, אבל רבי יצחק סבר קרנן בעי אזהרה. **ובערור לנר** תירץ, דלרבי יצחק בעבר עבירה שיש בה ב' כריתות,

לכתחילה ממנין אותו לכל הראוי לו, ואין צורך לומר שחוזר למה שהוחזק הוא או אבותיו, ואפילו מומר. והביא, שכן נראה **לתוס'** (והוא **במנחות** (קט). **ד"ה לא, ותוס' סוטה** (לט). **ד"ה וכו', ותוס' תענית** (כו). **ד"ה אי**), דהתירו לכהן שהמיר וחזר בתשובה שלימה לישא כפיו, והיינו דדוקא ברצח אסור משום דכתיב ביה "ידיכם דמים מלאו", וסיים דכן דעת **מורו הרב הלוי**. אבל **המאירי** כתב, דכהן גדול שחטא ולקה חוזר לגדולתו, אבל אב בית דין שחטא, אינו חוזר לשררתו אחר שלקה, וכן איתא להדיא **בירושלמי דמכילתין** (פ"ב ה"א). **והרמב"ם** (פ"י מסנהדרין ה"ט), כתב דכהן גדול חוזר אבל ראש הישיבה שחטא ולקה אינו חוזר לשררותו.

ג) מתני', שם. כתב **הריטב"א**, דאגב אורחין שמעינן משמעתיך, דכל שהוחזקו אבותיו בשום מינוי ושררה, והוא ראוי לכך שהוא קם תחת אבותיו, דלא פליגי אלא לאלו לפי שהורעו בעבירות אלו, ואין צריך לומר דכל שמינהו סתם בשום מינוי בלא קביעות זמן, שאין מסלקין אותו מאותו מינוי אלא בטענה. והביא שכן כתב **רבינו מאיר הלוי**, בתשובה על ענין שליח ציבור. וכתב עוד, דמורו **הרב רבי מאיר** היה אומר בשם **הרמב"ן**, דנפקא לן מדכתיב "למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל" כל משימות שהם בישראל יהיו לו ולבניו וכן הוא **בירושלמי הוריות** (פ"ג ה"ב) מפי רבינו. [דהיינו, דהתם איירי לגבי מלך ולא לגבי שאר שררות, והריטב"א הוסיף דגם לגבי שאר שררות]. ועיין עוד **מרדכי בבא בתרא** (אות תקל"ג).

ד) גמ', לכם לכל צרכיכם משמע. כתב **בהגהות הב"ח** (אות א') עיין לעיל (ט). דדרשינן ליה למעוטי דוקא לכם ולא לגרים. והיינו דרב כהנא קאמר התם דאתא למעוטי גר תושב שהרג ישראל שאינו גולה. ותירצו בספר **עדות לישראל** ובספר **לשם זבח**, שהתורה חזרה וכתבה עוד פעמיים "לכם", האחת (בפסוק י"א) "ערי מקלט תהיינה לכם", והשנית (בפסוק י"ג) "שש ערי מקלט תהיינה לכם". והקשה **הלשם זבח**, מנין לגמ' לעיל למעט גרים מלהיקלט בערי מקלט, שמה לענין קליטה דינם כישראל, ולא נתמעטו אלא שלהם אין העיר מיועדת לכל צרכיהם, וללמד שצריך לעלות שכר. ותיריך, דהתם קאי אליבא דרב כהנא דהכא, ולדעת רבי יהודה שאפילו לישראל לא ניתנו ששת הערים רק למקלט ולא לכל צרכיהם.

ה) גמ', דמר סבר ועליהם תתנו כי הנך לקליטה. ביאר **הערוך לנר**, דאף ד"אין היקש למחצה", מכל מקום סבר רבי יהודה, שלא הוקשו ארבעים ושנים העיירות לששת הערים אלא לדין קליטה המפורש בתורה, אבל מה שניתנו לכל צרכי הליים אינו מפורש בקרא אלא דנתרבה מ"לכם", ואפשר דמשום הכי אין ההיקש מלמד להאי דינא. ועוד, דאפילו לרבי מאיר אין דינם שוה לגמרי, ואפילו בדיני קליטה חלוקים, שהרי שש הערים קולטות בין לדעת בין שלא לדעת, ומ"ב הערים אין קולטות אלא לדעת כדאיתא **לעיל** (י').

פרק אלו הן הלוקין

ו) מתני', ואלו הן הלוקין הבא על אחותו כו'. ביאר **הפני יהושע**, דהקדים התנא חייבי כריתות, (אף דהיה לו לשנות ברישא חייבי לאוין, שהרי עיקר מלקות ילפינן מלאו דחסימה). משום דאתא לאשמועינן רבותא, דאף חייבי כריתות שאין דומין ללאו דחסימה לוקין, ועוד יש בהם חידוש גדול דאף דשייך בהו חיוב ממון באנס או פיתה, מכל מקום איכא נמי מלקות. (עיין שם עוד).

ז) רש"י ד"ה אלו הן הלוקין, אלו לאו דוקא דנתנא ושייר לוקין טובא. אמנם **המאירי** כתב, דממה ששנה "אלו" שנאמר בגמ' דוקא על ענין מדוייק בלא שיעור, כמו שהקשו **בקידושין** (טז, מ). "והא אלו קתני", נראה שביאורו על המינים ולא על האישים, דלא אתא לומר הפרטים, אלא שהמלקות באה על שלשה מינים, והם חייבי כריתות וחייבי מיתה בידי שמים וחייבי מלקיות גרידא.

ח) מתני', ממזרת ונתינה לישראל. כתב **הריטב"א** כאן, וכן **בחידושי הרמב"ן** **והרשב"א יבמות** (עח:), דמדמנה נתינים בין הלוקין, מוכח, דאסורים מן התורה. אמנם שיטת **הרמב"ם** (פ"ב מאיסורי ביאה ה"ב), דנתינים אינם אסורים אלא מדרבנן. וכתב **המגיד משנה**, דלשיטתו, נתינה הווכרה אגב גררא דממזרת, דומיא דחלוצה אצל גרושה. ובחידושי הרמב"ן (שם) והריטב"א דחו להאי תירוצן, כיון דמה ענין נתינה אצל ממזרת. והריטב"א

דרכינא סבר דקרבן בעי אזהרה, ולדידיה, הטעם שפסח ומילה אין בו קרבן מפני שאין בהם לאו, והסוגיא דעירובין שם היא כרבינא, ופריך שפיר אם איתא דהשמר לאו הוא הרי יש בפסח לאו ויתחייב קרבן.

(ג) גמ', ורבי עקיבא סבר לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין אין לוקין עליו. פירש רש"י ד"ה אין לוקין עליו, לפי שלא ניתן לאו זה לאזהרת עונש מלקות כשאר לאוין, שהרי הוצרך להזהירו שאם לא כן לא היה יכול לחייבו מיתה. אבל הרא"ם (דברים כה, ד) כתב, דלא לקי משום שאינו דומה ללאו דחסימה. ובגבורת ארי הקשה עליו, אטו משום דאית ביה מיתת בית דין מיגרע גרע דלא יהא בו מלקות. (ועיין לעיל אות יט בשם הריטב"א והמהרש"ל). ובחקרי לב (אורח חיים סימן צד) ביאר דברי רש"י, דעיקר הלאו אתי למיתה ולא למלקות, שהרי אם יתרו בו מיתה, ימות ולא ילקה, ואינו דומה ללאו דחסימה שעיקרו למלקות. ועיין במאירי.

(ד) גמ', רבינא אמר לעולם כדאמרין מעיקרא וכו'. כתב הריטב"א, דרבינא נמי אית ליה לדברא דלעיל, דהא טעמא תריצא הוא, אלא דלרווחא דמילתא שני הכי, והכי אורחא דתלמודא. והוכיח כן מהא דסוגיין דעלמא כרבא ד"לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין אין לוקין עליו". וכן פסקו הגאונים דאין לוקין עליו, ואף היכא דליכא מיתת בית דין אפילו במזיד, כגון לאו דמחמר ולאו דתחומין אפילו למאן דאמר דתחומין דאורייתא.

(ה) תוס' ד"ה מה עבודת כוכבים, בתוה"ד, ויש לומר דמכל מקום קשה לישנא דקום עשה כו'. בתוס' בזבחים (קו). ד"ה אזהרה מנלן כתבו תירוץ זה בלשון אחר קצת, דלישנא דמתניתין קא דייק, דקתני פסח ומילה מצות עשה וכו', ומשמעותו דלית בהו אזהרה כלל. וכן הוא בתוס' שאנץ.

דף יד ע"א

(א) תוס' ד"ה לאפוקי הני, בתוה"ד, מיהו ממילה קשה למה לי קרא דהא לא הויה כו' ויש לומר דלעולם כל זמן שלא מל עונש כרת עליו. כתב הערוך לנר, דיש לבאר דבריהם על פי פלוגתת הרמב"ם והראב"ד בענין חיוב כרת במילה, דלהרמב"ם (פ"א ממילה ה"ב), אינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במזיד. והראב"ד (שם) סבר, כל יום עומד באיסור כרת. ובקושיהם סברי כהרמב"ם, ובתירוץ נקטו כהראב"ד.

(ב) גמ', וכדברי יוחנן דאמר רבי יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחר כו'. כתב הריטב"א, דר' יוחנן גופיה אינו צריך ללמוד מאחותו לחלק בעריות, שהרי סבירא ליה בסנהדרין (סה.), חלוקת לאו שמה חלוקה, וכל העריות חלוקות בלאוין, ולדידיה בעי קרא לחלק בגוונא שבא על חמש נדות שהן בני לאו אחד, בהעלם אחד, שחייב על כל אחת ואחת, ולרבנן דלא סבירא להו חלוקת לאו שמה חלוקה, אתא לחלק לכל העריות. והערוך לנר כתב, דרבי יוחנן נמי יליף לחלק בעריות מייתורא ד"אחותו", ולא שעצם חילוק לאוין הוא המחלק, ולא קאמר ר' יוחנן חלוקת לאוין שמה חלוקה, אלא לתת טעם למה מפטם וסך חלוקין לחטאות ולא אוב וידעוני, ואמר שמפטם וסך שחלוקים בלאוין למדים מ"אחותו", אבל לא אוב וידעוני שאינם חלוקים בלאוין.

(ג) גמ', נפקא ליה מואל אשה בנדה טומאתה לחייב על כל אשה ואשה. פירש רבינו גרשום בכריתות (ב:), דיליף לחלק בעריות ממאי דקאמר "ואל אשה" דהוי מצי למימר "ואל נדה בטומאתה", ומהא דהאי "ואל אשה" סמוך לפרשת עריות כתיב, היינו למדים חילוק בכל העריות, אף שנכתב גבי נדה. וכן נראה מרש"י ובמות (נה). ד"ה ואל אשה שכתב, לחלק על כל אשה ואשה שבפרשה. וכן נראה מרש"י כריתות (ב:). ד"ה הרי שמות. והבאר שבע בכריתות (שם) העיר, איך ילפינן שאר עריות מנדה, הא איכא למיפרך דבא לחלק על נדה לבד. ועיין לימודי השם (לימוד קס"ג) מה שתיירץ. אמנם הריטב"א פירש, דמהאי דרשא ילפינן לחלק שיהיה חייב על כל אחת ואחת אפילו בחמש נדות שהן מלאו אחד. וביאר בערוך לנר, דלפירושו, ילפינן מהאי קרא לחלק בה' נדות, ומקל וחומר נלמד לשאר עריות, דמה בחמש נדות שהן מלאו אחד חייב על כל אחת ואחת, קל וחומר שאר עריות שהן שמות מחולקין. ובבאר שבע בכריתות (שם) הקשה, איך מצי למילף שאר עריות מנדה, הא מה לנדה שכן מטמאה את בועלה, וכדפריך ביבמות (נד). לגבי הערה. ועיין מנחת שלמה כריתות (שם).

(ד) גמ', אלא לחייבו על אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו. הקשה

כגון שאכל חלב נותר או בא על אשת אחיו שהיא אחות אשתו, בגוונא דאיסור חל על ידי כולל או מוסיף, יתחייב כרת על עבירה אחת ועל השניה ילקה, ולפי זה צריך לאו לרבי יצחק ללקות במקום שחייב כרת בלאו הכי משום איסור אחר. והגרי"ח זוננפלד בחוברת אור תורה, פקפק בחידושו של הערוך לנר. ועיין עוד תבנית אות יוסף, מה שכתב לתרך קושיית תוס'.

(יו) גמ', מאי טעמא דרבי ישמעאל דכתיב אם לא תשמר כו'. ביאר הפני זקן, דהא דהוצרך ליתן טעם למה מחייב רבי ישמעאל מיתה ומלקות. משום דקשיא דנאמר קים ליה דברבה מיניה ולא נחייבו אלא מיתה. אבל הלשם זבח כתב, דאכתי לא ידעה הגמ' לילפותא ד"כדי רשעתו", וכדפריך בתר הכי "ורבי עקיבא מאי טעמא". והא דהוצרך ליתן טעם לרבי ישמעאל הוא משום דגבי מלקות כתיב "והיה אם בן הכות הרשע", ולא פירש הכתוב על איזו עבירה חייב מלקות, ומסתמא הוא על עבירות שלא פירש הכתוב עונשן, אבל על עבירות שמפורש עונשן, כגון חייבי מיתות, מנין לומר שיהא בהם עוד עונש מלקות זולת עונש מיתה המפורש בהו. והגרי"ח זוננפלד בחוברת אור תורה (שנה א' חלק א' ירושלים תרנ"א) ביאר, דכיון שרבי ישמעאל גופיה נקט אחד חייבי כריתות ואחד חייבי מיתות, משמע שיש סברא לחלק ביניהם, והרי רבי עקיבא נתן טעם לחלק ביניהם, ודבריו מסתברים, הלכך הקשתה הגמ' מאי טעמא דרבי ישמעאל.

(יח) גמ', אם לא תשמור כתיב וכדברי אבין א"ר אילעי כו' השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה. כתב הראב"ן (סימן לא), דהא דהוצרך למידק לאו מ"תשמור", אף דכתיב ביה לאו בפירוש "אם לא תשמור". היינו משום, דאי לאו דר' אבין, הויה אמינא דהכי קאמר, אם לא תשמור כל עשה שבתורה, ו"הפלה" וגו', ולעולם חייבי עשה נמי לוקין, ולהכי אייתי דר' אבין, דהכי דרשינן לקרא "אם לא תעשה את כל דברי" וגו' כלומר אם לא תקיים לא תעשה לוקה ולא על עשה.

(יט) גמ', השתא דאתית להכי כולוהו נמי דומיא דלאו דחסימה. ביאר הריטב"א, דכולוהו נמי, היינו דמצית לתרוצי חייבי עשה ולא שאין בו מעשה, דהא לא דמי ללאו דחסימה. והקשה, דאף חייבי כריתות ממעיט, דהא לא דמי ללאו דחסימה. ותיירץ, דהא כתיב "את כל דברי התורה הזאת" שהוא רבוי, וכיון דמקרא אחד מרבה ומקרא אחד ממעט, מוקמינן ריבויא לחמורים ומיעוטא לקלים יותר. עוד תירץ, דאטו משום דאית ביה בלאו חומרא דכרת, מגרע גרע בחומר מלקות, דהכי אמרינן לקמן (טו.), גבי לאו שיש עמו עשה משום דאית ביה עשה לא גרע, וסיים דזה ברור. וכן כתב המהרש"ל מדנפשיה.

(כ) גמ', ורבי ישמעאל הני מילי מיתה וממון כו'. אבל מיתה ומלקות מיתה אריכתא היא. ביאר השיח יצחק, על פי מה דאיתא בסנהדרין (י:), דלרבי ישמעאל מלקות במקום מיתה עומדת. ופירש רש"י (שם) ד"ה מלקות במקום מיתה, דכיון שעבר על אזהרת בוראו ראוי הוא למות, ומיתה זו קנס עליו הכתוב והרי היא כאחת מן המיתות. והוא מה דאמרין הכא דמיתה ומלקות מיתה אריכתא היא.

(כא) גמ', ורבי עקיבא אי הכי חייבי כריתות נמי כו'. כתב הריטב"א, דמשמע, דלאו "אי אמרת בשלמא" הוא, דהא בלאו האי טעמא דכדי רשעתו, תיקשי גופא דמתניתין, היאך נקטה בטעמא דחייבי כריתות, ישנן בכלל מלקות, לפי שאם עשו תשובה בית דין של מעלה מוחלין אותן, הא השתא מיתה לא עביד תשובה, ואשכחן לשון "אי הכי" דלא הוי אי אמרת בשלמא. אמנם כתב, דאיכא דלא גריס "אי הכי". אבל כתב, דהרמב"ן פירש בלשון "אי אמרת בשלמא", דאנן הוה סבירא לן דטעמא דרבי עקיבא לאו משום דדריש "כדי רשעתו", אלא סברא בעלמא קאמר, דחייבי מיתות כיון שאם עשו תשובה אין בית דין של מעלה מוחלין אותן שאין מלקין אותן, דהא לעולם מקיימים בהם לאו שבהן במיתה ולא יבטל הלאו מעונש, אבל חייבי כריתות הואיל ואם עשו תשובה בית דין של מעלה מוחלין להם, לכך מלקין אותן, דאי לאו לא מיקיים בהו ההוא לאו, אבל השתא דנקט טעמא דרבי עקיבא משום "כדי רשעתו", אפילו חייבי כריתות נמי, דהשתא בשעת החיוב תרי רשעיות איכא כיון דלא עביד תשובה.

(כב) תוס' ד"ה מה עבודת כוכבים שב ואל תעשה, בתוה"ד, ואמאי פריך הא מכל מקום אינה דומיא דעבודת כוכבים כו'. תירץ בשער המלך (פ"ד מתפילין הי"א), על פי מה שכתבו תוס' בזבחים (הובא לקמן אות כז),

מן הדין.

דף יד ע"ב

יא) גמ', ואיך סבר לה כרבי אלעזר א"ר רבי הושעיא כו'. כתב בחידושי הגרע"א, דמדאמרינן ואיך סבר כרבי אלעזר, משמע דרבנן לא סבירא להו כן, והקשה הא לרבנן נמי כן הוא, מיתורא דאחותו דרישא, ומכוח אם אינו ענין לעריות, תנהו ענין לכל מקום שיש ב' לאוין וכתת אחד, וכדפירש רש"י בסוד"ה הוא מיבעי, ואם כונת הש"ס דר' יצחק סבר כן מסברא ולא מקרא, אם כן, היאך שייך לומר דסובר כרבי אלעזר, הא איכא למימר דרבי אלעזר גופיה יליף כן באם אינו ענין מאחותו דרישא ולא מסברא. (ועיין שיטה מקובצת כריתות (ג), אות ד') דכתב, דפשיטא לבעלי הש"ס שרבי אלעזר קיבל מרבתי, דכל מקום שיש ב' לאוין מחולקין וכתת אחד, חילוק חטאת ביניהן בלא קרא דאחותו).

יב) רש"י ד"ה ה"ג לה להך שיטתא כו', בתוה"ד, וכיון דאתו להכי בעריות נמי לא בעי חילוק ולא מצטרף ליה למדרש אל אשה דלעיל. הקשה הריטב"א, דודאי קרא ד"אל אשה" צריך למידרש, דחמש נדות אין ללמוד מדרבי אלעזר, דההוא בחלוקין בלאוין, וה' נדות שהן בני לאו אחד וגופין מחולקין לא נפקא אלא מקרא ד"ואל אשה". וכן הקשה בחידושי הגרע"א ונשאר בצריך עיון גדול. ותירצו הערוך לנר והרש"ש, דאף רש"י לא נתכוין לומר שלא בעי כלל למידרש קרא ד"ואל אשה", אלא כוונתו, שחילוק עריות לא בעי למילף מהאי קרא, אבל לענין ה' נדות שהם שם אחד, ודאי דמהאי קרא ילפינן לחייב על כל אחת ואחת.

יג) גמ', רבי יוחנן אומר תני ברדלא אתיא טומאתו טומאתו כתיב הכא וכו'. כתב הריטב"א, ד"טומאתו" דמקדש אינו מופנה דהא מצטרף לרבות מחוסר כפורים, וכדאיתא לעיל (ח:), אבל טומאתו דקדש מופנה לגזרה שוה, ובהא סגי במופנה מצד אחד לדברי הכל, דהא מסתמא לא עגש הכתוב אלא אם כן הזהיר.

יד) גמ', אלא ר' יוחנן מאי טעמא לא אמר כריש לקיש. הקשה הריטב"א, מאי קא פריך לר' יוחנן, הא גמיר לה מגזרה שוה, דלגמרי דיינינן מינה. ותירץ דעדיף למילף מקרא מפורש, דהגזרה שוה אינה מיותרת דיש כמה דברים ללמוד ממנה. והקשה עליו הכסא שלמה, אם כן אמאי הוצרכה הגמ' למימר דריש לקיש גזרה שוה לא גמר, הא אפילו גמר, עדיף ליה ללמוד ממקרא מפורש. ותירץ, דהוה מצי לשנויי הכי, אלא דלרווחא מתרץ דאפשר שכלל לא גמר גזרה שוה. ובערוך לנר הקשה על הריטב"א, דאם כן היאך אמרינן דריש לקיש גזרה שוה לא גמר, הא על כרחך גמר הגזרה שוה לדברים אחרים. ולכך פירש, דבאמת לא למדו מגזרה שוה עוד דברים וקושיית הגמ' לרבי יוחנן, גזרה שוה למה לי.

טו) גמ', וריש לקיש האי בכל קדש לא תגע להכי הוא דאתא ההוא מיבעי כו'. תמה השער המלך (פ"ב מתרומות הל"א), מאי קושיא, נהי דקרא אתא לטמא שנגע בקודש, מכל מקום ילפינן בקל וחומר לאוכל קודש, דאם על הנגיעה חייב על אכילה לא כל שכן. ותירץ, דהכי קא פריך, כיון דלריש לקיש נפקא אזהרה לטמא שאכל קודש מהאי קרא, מהיכא נפקא ליה דטמא שנגע בקודש לוקה, נימא דקרא אתא לאזהרה לאוכל, ועלה משני, דנפקא ליה מדהוציא הכתוב בלשון נגיעה. וכן כתבו הפנים יפות (ויקרא כ, ז') והערוך לנר. והריטב"א כתב, דליכא למימר דיליף מיניה אוכל בקל וחומר, דהא אין מזהירין מן הדין. [נאבל קושיית השער המלך היא אליבא דרש"י על התורה (ויקרא כב, ג). עיין בגור אריה ורא"ם שם] דכתב, דאפשר ללמוד אוכל מקל וחומר מנוגע].

טז) גמ', ואכתי להכי הוא דאתא ההוא מיבעי ליה לטמא שאכל בשר קדש לפני זריקת דמים. פירש בהגהות הב"ח (אות ג'), דפריך, מנין לריש לקיש דגם קודם זריקה חייב הא בעי קרא לאחר זריקה, וכן פירש מהרש"ל, וכן הוא ברש"י זבחים (לד). ד"ה ואכתי. ועיין עוד משנה למלך (פ"א מטומאת צרעת ה"ב ד"ה תנן). אבל הריטב"א פירש, דקא סלקא דעתין, דנפקא ליה ההיא לריש לקיש מדכתיב "לא תגע" לשון נגיעה, כלומר, דבר שאין לנו בו אלא נגיעה והיינו קודם זריקת דמים, ומשני דההיא דריש לקיש מ"בכל" נפקא ליה ואייתר לשון נגיעה לאזהרת נוגע.

יז) תוס' ד"ה ההוא לתרומה, בתוה"ד, ולא קאמר דאיכא מלקות בנגיעת

בשיטה מקובצת כריתות (טו). בשם הרא"ש, למה לי קרא הא תנן בכריתות (יד), יש בא ביאה אחת וחייב עליה שש חטאות, ולא מצריך קרא אלא מחייב אכולהו באיסור כולל ואיסור מוסיף, וכל שכן היכא דהוי איסור בת אחת. ותירץ, דהכא בעי קרא משום דכולם איסור אחוה. ובתוספות ישנים בכריתות (טו). פירשו, דצריך קרא על שמות מחולקין וגוף אחד, והקשו, אם כן מנא ליה לאוקמא בכי האי גוונא דשלשתן שם אחוה אחת, דלמא מיירי במחולקין לגמרי כגון בת בתו וכלתו. ותירצו, דהאי קרא באחוה מיירי. אך הקשו דלפי זה איסור כולל ואיסור מוסיף מנא לן דהכא איסור בת אחת הוא. והניחו בצריך עיון.

ה) גמ', והיכי משכחת לה ברשיעא בר רשיעא פירש רש"י ד"ה ברשיעא בר רשיעא, הבא על אמו והוליד שתי בנות וחזר ובא על אחת מהן והוליד בן וכו'. והוא בכריתות (טו). וכתב הריטב"א, דמשכחת לה נמי בגוונא דהבא על אמו לא הוליד ממנה אלא בת אחת, והיתה לו אחות כשרה, ובא אותו רשע על הכשרה והוליד ממנה בן, וחזר אותו בן ובא על הפסולה, שהיא אחותו מאביו, והיא אחות אביו מאמו, והיא אחות אמו מאמה. והא דלא נקטה בהכי משום דאיכא מאן דאמר ביבמות (עיין בהמשך הדברים) דאחות האם מן האם היא שניה מדברי סופרים. ובערוך לנר תמה, דליכא למאן דאמר הכי, ואדרבה ביבמות (נד:), איתא להדיא שהיא דאורייתא, וליכא מאן דפליג. ובנר תמיד (על כריתות) כתב, דאפשר שטעות סופר הוא בריטב"א וראשי תיבות ס"ד הוחלפו במ"ד, וצריך לומר "דאיכא סלקא דעתך".

ו) גמ', שהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל. כתבו תוס' ישנים כריתות (טו), דאתא להודיע שבחן, שאף על פי שהיו טרודין היו עוסקין בדברי תורה. וכן פירש היד רמה בסנהדרין (סא). גבי רב המנונא אירכסו ליה תורי כו'. ובמחזיק ברכה (אורח חיים סימן רנ) הוסיף, דאשמועינן, דאף שהיה נשיא רצה לטפל במצוה זו בעצמו. ועיין עוד שושנים לדוד כריתות (שם).

ז) גמ', שם. כתב המחזיק ברכה (או"ח סימן ר"ג, ג) בשם ספר באר יעקב (חו"מ סימן ח), להוכיח מכאן, שמותר לנשיא וגדול בישראל לעשות מלאכה בפני שלשה במקום שעושה לשם מצוה, משום דהעיסוק במצוה אינו מבוזה, וכדאשכחן בקדושין (מא). ושבת (ק"ט), רב ספרא מחריך רישא רבא מלח שיבוטא ומצוה בו יותר מבשלוחו. ודחה דבריו, דאין להוכיח ממקח וממכר [דהוא מעשה דרבן גמליאל] למלאכה, כיון דבמקח וממכר ליכא זילותא, ולהוכיח מהולכת הבהמה בשוק נמי אי אפשר, דלא הוזכר שרבן גמליאל הולכיה ויש לומר דמשרתיו הולכיהו אחריו. ועיין עוד חות יאיר (סימן ר"ה).

ח) גמ', ונראין דברים מקל וחומר ומה נדה שהיא שם אחד חייב כו'. הקשה הריטב"א, הא אין עונשין מן הדין. ותירץ, דקרבן עונשין. (עיין שינויי נוסחאות במגיה על הריטב"א דיש גורסים ד"קרב עונשין" ויש גורסין "דסבר עונשין", ויש גורסין "דכרת עונשין"). עוד תירץ, כדפירש הראב"ד, דכיון דהילפותא לחלק בעלמא, הוה גילוי מילתא בעלמא, ושפיר דיינינן מדין קל וחומר. (ועיין בערוך לנר כריתות ב:). ועיין גליון הש"ס להגרע"א שבועות (לא:). ובאהל דוד שבועות (לד:). וברית יעקב (דרוש י"ג) וליקוטי הרא"ם (פרשת אחרי ד"ה ערות אביך). ובהאור שמח (פ"ב מאיסורי ביאה ה"ז), לא הביא הריטב"א, אלא כתב דנחלקן בכך תנאים בתוספתא שבועות (פ"ג ה"ד).

ט) גמ', אחותו דסיפא למה לי לחייבו על אחותו בת אביו ובת אמו לומר שאין עונשין מן הדין. הקשו הרינא דחיי (לאוין צ') והבאר יעקב (כלל ח') והתוספתא יום הכיפורים יומא (פא). והגנת רודים (כלל א'), לשיטת תוס' הרא"ש קידושין (נז:), שעונשי שמים עונשין מן הדין, הרי אחותו דסיפא לחייבו על בת אביו ואמו לענין כרת נאמר, ואמרינן דילפינן מיניה שאין עונשין מן הדין. ולכאורה מוכח כתוס' חולין (קטו:), ד"ה מה לחמץ, ורבינו חננאל לעיל (ה:), והרשב"ם בבא בתרא (פח:), ד"ה למעוטי, דסברי דגם כרת אין עונשין מן הדין. ותירץ הבאר יעקב, שהכונה הכא לענין קרבן, אבל כרת עונשין מן הדין. ובגנת רודים כתב, דשמא יש לומר דהילפותא באם אינו ענין לכרת, תנהו ענין למיתת בית דין.

י) תוס' ד"ה ההוא מיבעי ליה, ואם תאמר למה לי בקדשים תיפוק ליה גבי אזהרה כו'. תירץ הערוך לנר, דאין הכי נמי דאחותו בת אביו ובת אמו ידעינן שפיר מ"אחותך" דגבי אזהרה ומ"ונכרתו" דעליה קאי, ולא איצטרף אחותו דסיפא אלא לאשמועינן דאין עונשין מן הדין ונלף לכל התורה שאין עונשין

תרומה. אמנם שיטת תוס' זבחים (לג): ד"ה לענין מלקות, ורש"י (שם) ד"ה בתרומה, וכן המאירי (הכא), דלר' יוחנן טמא לוקה על נגיעת תרומה. וכתב הערוך לנר, דאליבא דהנך קמאי, צריך ליישב הקושיה היכן מצינו חומר בתרומה מבקדשים. דאינוהו סברי, דאף לר' יוחנן דאוקמיה לקרא ד"בכל קודש לא תגע" לנגיעת תרומה, מכל מקום גם בנגיעת קודש איירי קרא והוא מריבוי "בכל", אלא דסבירא ליה שכל דבר הנלמד מריבוי אין לוקין עליו, וליכא אלא איסור דאורייתא, ומאחר שגם קודש אסור מדאורייתא, לא מיחשיב חומרא בתרומה, אף שעל התרומה לוקין ועל קודש אין לוקין, כיון דעל כל פנים שניהם אסורים מן התורה, [וצריך עיון].

(ד) גמ', ומה מוציא שם רע שלא עשה מעשה. פירש הריטב"א, שאין כאן אלא דיבור, דאפילו למאן דאמר דעקימת פה הוי מעשה, מכל מקום אינו כל כך כמעשה דבעילה שפגמה.

(ה) גמ', ואימא אם אינו ענין לפניו דמוציא שם רע וכו'. כתב הריטב"א, דלעיל לא פריך לה, משום דעבדי קל וחומר ומשמע לן דאונס קל, ולכך ודאי דעדיף לומר דקאי אאונס הקל אפילו לאחריו וכו'. אבל השתא דלא אתינן עלה אלא משום לישנא ד"לו תהיה לאישה", דלא שייך לפניו, שהרי אשתו היא, יש לומר שניתן אותו לאחריו בדידה דשייך ביה, ולא נשדיה אקרא אחרינא.

(ו) תוס' ד"ה כל ימיו, בתוה"ד, ובפרק עשרה יוחסין פירש וכו'. כתב בהגהות רז"ו מבאסקוויץ, דבפרק עשרה יוחסין ליתא בפירוש רש"י שלפנינו, אבל נמצא ברש"י בפסחים (סד). ד"ה נתקו לעשה בסוף הדיבור.

(ז) בא"ד, שם. כתב האפקי ים (חלק ב' סימן מא), דשני פירושי רש"י תלו בפלוגתא דאביי ורבא בדינא ד"כל מאי דאמר רחמנא לא תעביד" ועביד, אי מהני אי לאו, דלרבא דסבר אי עביד לא מהני, העשה חל מיד כשקידשה ולא אחרי שגירשה [דהא לא מהני], ואם כן העשה שעליו כל ימיו קאי על לא יוכל לשלחה. ולאביי, דסבירא ליה אי עביד מהני, השילוח מועיל, ואחרי הגירושין מתחדש העשה, ולכך, לאביי כל ימיו קאי א"לו תהיה לאשה", והכא פירש רש"י ד"ה אלא אמר רבא אליבא דרבא, והתם פירש אליבא דאביי. והצפנת פענח (על מסכת מכות) כתב, דבגיטין (צ). מבואר כפירוש רש"י בסוגיין עיין שם.

(ח) תוס' ד"ה הניחא למאן דתני, בתוה"ד (הנמשך לעמוד ב'), וכן פירש הקונטרס בפרק שילוח הקן כו'. כתב הפני יהושע, דרש"י לא פירש שצריך קיום דוקא בתוך כדי דיבור, אלא בשילוח הקן, משום דכל כמה שלא שילחה בקום ושלח קאי. מה שאין כן באונס, דמשמע דעיקר הלאו והעשה שאינו רוצה לקיימה ורוצה בשלוחה, וכן נראה מלשון רש"י לעיל (עמוד א') ד"ה הניחא, שאפילו כשבא לבית דין מרחיבין לו הזמן, והיינו עד שנותן אמתלא לדבריו.

דף טו ע"ב

(ט) תוס' ד"ה מידי הוא טעמא, בתוה"ד, ודוחק הוא האי תירוצא. ביאר היבין שמועה (כלל קפה, קצא), דדוחק הוא לאוקמי מתניתין במזהירים אותו לצאת. והעיר הלמודי השם (לימוד פה), דגם לפירוש הר"ש מדרו"ש, אוקמינן במזהירים אותו לצאת. והבית פנחס פירש, דדוחק הוא, מנא ליה לרבי יוחנן לומר בטלו ולא בטלו, ולהביא ראיה ממתניתין דבא למקדש טמא, דלמא קיימו ולא קיימו, וליכא ראיה ממתניתין. אבל המהרש"א הגיה בתוס', וכתב, דצריך לגרוס "ודוחק הוא האי פירושא", וכוונתם, דהאי פירוש שפירש הקונטרס, דהא דקאמר הניחא וכו', קאי לשינויא ד"כל ימיו בעמוד והחזור" דוחק, וכמו שכתבו לעיל (עמוד א') בד"ה הניחא, ולכך כתב דשני דיבורי התוס' אחד הם.

(י) גמ', במאי קא מיפלגי בהתראת ספק קא מיפלגי. כתב בשו"ת נודע ביהודה (תנינא אבן העזר סימן ע"ו), דלא פליגי רבי יוחנן וריש לקיש בהתראת ספק, אלא לענין מלקות, אבל למיתה לרבי יוחנן נמי דלא הויא התראה. ואף דמצינו דפליגי תנאים נמי לענין מיתה, (לקמן טו). גבי הכה את זה וחזר והכה את זה, ולשיטתו, דוקא במיתה סבר רבי יהודה דלא שמה התראה אבל במלקות מודה. וריש לקיש סבר דאין לחלק בין מיתה למלקות. ויישב בכך מה שהרמב"ם (פט"ז מסנהדרין ה"ד) לא כתב שהתראת ספק שמה התראה אלא לענין מלקות, והשמיט הך דהכה את זה וחזר והכה את זה (עיין להלן טו. אות ב). ובאור שמח (שם) כתב, דדבריו נסותרו מהירושלמי

(יח) רש"י ד"ה כל לא תעשה, בתוה"ד, ואשמעינן רבי יוחנן הני מילי בעשה כו'. אבל עשה שקדם את הלאו ואתה יכול לקיימו קודם עבירת הלאו כו'. כתב הריטב"א, דמדוייק מדברי רש"י, דסבירא ליה, שקדמו עשה אינו תלוי בקדימה בכתוב, אלא ביכול לקדמו במעשה. וכשיטת תוס' ד"ה כל לא תעשה. והקשה, אם כן, מה מסייעינן לר' יוחנן מבא למקדש טמא, הא התם אין העשה מתקיים אלא לאחר עבירת הלאו. ותירץ, דהתם זמנין דקודם במעשה לעקירת הלאו, וכגון שנטמא בפנים שגם נטמא למדנו מקרא ד"ולא יטמאו את מחניהם". עוד כתב הריטב"א, שכל שקדמו בכתוב אף על פי שאינו קודמו במעשה וכל שקודמו במעשה אף על פי שמאוחר בכתוב, הוה ליה לאו שקדמו עשה. והפני יהושע ביאר דרש"י סבר, דלא אמר ר' יוחנן דלוקין אלאו שקדמו עשה, אלא אם כן הקדימה היא בשניהם גם בכתוב וגם במעשה. וכן פירשו הערוך לנר והגת ורדים (כלל כ"ג). והוסיף הפני יהושע, דבאונס פטור ממלקות אף שהעשה נכתב לפני הלאו, לפי שלא שייך לקיים העשה קודם עבירת הלאו, שהרי לפי מה שפירש רש"י לקמן (טו). ד"ה אלא אמר רבא, עשה זו נאמרה שלאחר ששילחה יחזירנה. והיבין שמועה (כלל קצט) פירש בשם ספר הכריתות, שאין הדבר תלוי אלא בקדימה בכתוב, וכל שהוקדם העשה בכתובה הוה ליה לאו שקדמו עשה ולוקין עליו. וכן פירש הגבורת ארי.

דף טו ע"א

(א) גמ', אמרו לו אמרת אמר להו לא אמר רבה האלהים אמרה כו'. פירש רש"י ד"ה אמרו לו, אחרים ששמעוהו משמו ולא שמעוהו מפיו אמרו לו אמרת דבר זה. והריטב"א כתב, דרש"י ותוס' פירשו, ששאלו לר' יוחנן אי אמר דבר זה, והשיב לא. וכתב, דכן ודאי פשטא דהאי לישנא. אבל הקשה, מהא דאמרין לקמן, דטעמא דחזר בו ר' יוחנן, משום דקשיא ליה אונס, והא רבין משמיה דרבי יוחנן גופיה אמר שבאונס כל ימיו בעמוד והחזר, ואם כן לא קשה מאונס. ותירץ, דכשאמר "לא" אכתי לא אסיק אדעתיה ההוא טעם ד"כל ימיו", ואחר כך נתן דעתו ואמר לההוא טעם בפני רבין תלמידו. ובשם רבותיו פירש, ששאלו לרבה בר בר חנא אם אמר כן משמו של ר' יוחנן, והשיב לא. וכן כתב המהרש"ל, והוסיף, דמה שאמרו אחר כך אמר רבה כו', הוא רבה בר נחמני ולא רבה בר בר חנה. ובערוך לנר הוכיח כהאי פירושא, ממה שאמר "לא", דבשלמא אם רבה בר בר חנה נשאל והשיב, שפיר, אף שאין זה אמת, דשינה משום כבוד רבו, אבל אם ר' יוחנן עצמו נשאל, קשיא, והרי אינו אמת. והמהר"ם והפני יהושע כתבו, שלא לגמרי חזר בו ר' יוחנן, אלא ממה שאמר כל לא תעשה שקדמו עשה בלשון כלל, שהרי אונס שגירש נמי קדמו עשה ואפילו הכי אינו לוקה, מוכח דאין זה כלל, אבל מגוף הדבר ודאי לא חזר בו שהרי כתיבא ותנינא. ובשו"ת מהרי"ט (חלק א' סימן קל"א) כתב, דפשטות הגמרא משמע שלגמרי הדר ביה. וכן דעת הכסף משנה (פ"א מנערה ה"ו).

(ב) גמ', דתניא אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר כו'. העיר בשו"ת נודע ביהודה (תנינא אבן העזר סימן קכט ד"ה ואמנם בעסקי), אמאי נקטה הברייתא אונס, ולא נקטה מוציא שם רע המוקדם בקרא, דגם במוציא שם רע הדין כן, שישאל מחזיר ואינו לוקה, ואם כהן הוא, לוקה ואינו מחזיר כמבואר ברמב"ם (פ"ג מנערה בתולה ה"ד). ותירץ, שהברייתא נשנית בימי התנאים שאחר חורבן הבית, וניחא להברייתא לשנות דין הנהוג בימיהם, מה שאין כן מוציא שם רע שאינו נוהג אלא בפני הבית.

(ג) גמ', אמר עולא לא יאמר לו תהיה לאשה באונס וליגמר ממוציא שם רע. הקשה הפני יהושע, היאך מצי למילף ממוציא שם רע, הא שאני התם

ששתה ויפטר, במקום לישראל ולהפסיד שכר נזירותו. ובגליוני הש"ס בגיטין (שם) הוסיף, דביותר לפי המבואר בתוספתא נזיר (פ"ג ה"ח), שאף שנשאל על נזירותו לוקה מכת מרדות, בודאי עדיף ליה שלא לשאול, אלא ללקות ולקבל שכר הנזירות. (ועיין חידושי הרי"ם (חוי"מ לד סק"ז), שהקשה אמאי השמיטו הפוסקים תוספתא זו).

דף טז ע"א

(א) גמ', סבר לה כאידך תנא דר' יהודה דתניא וכו'. הקשה המהר"ם, מאי משני דסבר לה כאידך, הא כשם דיליף מדאיצטריך לנתק גבי נותר דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו, לילף דהתראת ספק שמה התראה. וכן קשיא לר' יוחנן דיליף מנותר דהתראת ספק שמה התראה, ולא יליף דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו. ותירץ, דר' שמעון בן לקיש סבירא ליה, דאידך תנא דר' יהודה אית ליה שום דרשה דהתראת ספק לא שמה התראה, ואם כן על כרחך הא דכתב עשה אחר לא תעשה בנותר לא אתי לנתק, אלא ללמד דלאו שאין בו מעשה לוקים עליו. וכן צריך לתרץ לר' יוחנן לענין לאו שאין בו מעשה. ועיין ערוך לנר מה שהקשה עליו. והמהרי"ק (שורש קל"ד אות ג') פירש, דלאו מקרא דנותר ילפי ר' יוחנן וריש לקיש כל חד לשיטתיה, אלא מברייתא דר' יהודה ילפי, דמדקאמר שאילולא הכתוב היה המותר לוקה, יליף ר' יוחנן דלר' יהודה התראת ספק שמה התראה וסבר כוותיה, ולריש לקיש שיטת ר' יהודה דלאו שאין בו מעשה לוקין וסבר כוותיה, ופריך לריש לקיש דמכאן מוכח דסובר ר' יהודה התראת ספק שמה התראה והיאך פליג עליה, ומשני דבענין התראת ספק סובר ריש לקיש כאידך תנא, ופריך לר' יוחנן הא מהכא מוכח דר' יהודה סבר דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו, והיאך פליג עליה, ומשני דסובר כאידך תנא, ור' יהודה גופיה דסבר לאו שאין בו מעשה והתראת ספק לוקין עליהם, לא מקרא דנותר דקדק, אלא מסברא.

(ב) גמ', אי לר' שמעון בן לקיש תרי תנאי אליבא דר' יהודה אי לר' יוחנן לא קשיא וכו'. הריטב"א הביא בשם רש"י, דיש גורסים להיפך, "לר' יוחנן לא קשיא תרי תנאי אליבא דר' יהודה לריש לקיש לא קשיא הא דידיה הא דרביה". וכתב לקיים לשתי הגרסאות. ובשו"ת נודע ביהודה (תנינא אבן העזר סימן ע"ט) הקשה לגירסא דידן, אמאי לא ערבינהו, דהכי הוה ליה למימר "לא קשיא בהתראת ספק תרי תנאי אליבא דר' יהודה ובלאו שאין בו מעשה הא דידיה הא דרביה", דהרי לר' יוחנן נמי בעינן לומר דתרי תנאי אליבא דר' יהודה בהתראת ספק. וכתב, דמינה מוכח, דלר' יוחנן לא צריך לומר תרי תנאי, שלא אמר ר' יוחנן אליבא דר' יהודה דהתראת ספק שמה התראה אלא לענין מלקות אבל גבי מיתה לא.

(ג) גמ', תנן התם הנוטל אם על הבנים וכו'. כתב הריטב"א דגירסת רש"י, "תנן התם", ואף דתנינא לה בפירקין, מכל מקום משום דעיקרה בפרק שילוח הקן קאמר "תנן התם". והוסיף, דבפסחים (ד): לא גרס תנן התם גבי אוכלין כל חמש כדגרסי בעיקר נוסחי, משום דליתא להיא מתניתין בשום דוכתא אלא בההוא פירקא גופא. אבל הרש"ש כתב, דמצינו לישנא דתנן התם על מתניתין דבפרקין בפסחים (ד): והוא על פי רש"י בפסחים (שם) ד"ה תנן התם, שכתב תנן התם גרסינן ואף דבפרקין היא.

(ד) גמ', ר' יהודה אומר לוקה ואינו משלח. פירש רש"י ד"ה לוקה ואינו משלח, דטעמא דמילתא, משום דסבר שלח מעיקרא משמע, ואין זה לאו הוי ניתק לעשה אלא לאו שקדמו עשה הוא. וכמסקנת הגמ' בחולין (קמא:), דבעי התם ר' אבא בר ממל אי טעמא דר' יהודה משום דסבר לאו הניתק לעשה לוקין עליו, או דבעלמא אין לוקין, ורק בשלוח הקן לוקה משום דשלח מעיקרא משמע, ומסקינן, דסבר לאו הניתק לעשה אין לוקה, ובשלוח הקן לוקה משום דשלח מעיקרא משמע. והרמב"ם בפירושו המשניות (כאן) כתב, דרבי יהודה סבר לאו הניתק לעשה לוקין עליו ואין הלכה, אבל העיקר מה שזכרתי לך שאין לוקין אלא אם לא קיים העשה שבה. ועיין פני יהושע, וערוך לנר. ובית שאול (על המשניות), ונזר הקודש.

(ה) גמ', אמר ר' יוחנן אין לנו אלא זאת ועוד אחרת. הקשו השאגת אריה (סימן פב), ובשו"ת הגרע"א (חלק א' סימן יט), ובחמדת שלמה (פסחים כט: ד"ה עוד נראה לי), לשיטת תוס' בפסחים (כט:): ד"ה רב אשי ד"בל יראה" הוי לאו הניתק לעשה ד"תשבייתו", הרי משכחת עוד לאו הניתק לעשה שלוקין

דיבמות (פ"א ה"ז), דמשוה מיתה למלקות.

(יא) תוס' ד"ה במאי קא מיפלגי, בתוה"ד, ואם תאמר כי לא קיים שילוח האם כו'. כתבו הכסא שלמה, והעמק יהושע (סימן י"ט), דקושיית תוס' מתורצת במה שכתב רש"י ד"ה וריש לקיש, דלמאן דאמר קיימו ולא קיימו, עבירת הלאו נגמרה מיד כשעבר הלאו, והעשה ניתן להיות תחת המלקות, והתראת ספק אינה אם יש ספק בקבלת העונש אלא אם יש ספק בעבירת הלאו, אבל כל שעבר בודאי על העבירה, כמו אונס שגירשו, אף שיש ספק בקבלת העונש הוי התראת ודאי.

(יב) גמ', הניחא למאן דאמר ביטלו ולא ביטלו אלא למאן דאמר קיימו לא קיימו כו'. כך גרסי רש"י ותוס' ד"ה הניחא למאן דתני, עיין בפירושו. אבל גירסת הרי"ף (ג: מדפי הרי"ף) ורבינו חננאל והרמב"ן והריטב"א להיפך, "הניחא למאן דתני קיימו לא קיימו אלא למאן דאמר ביטלו ולא ביטלו וכו'", ולהאי גירסא, רבי יוחנן סבר קיימו ולא קיימו, וריש לקיש ביטלו ולא ביטלו. וביאר בחידושי הרמב"ן, דקושיית הגמ', "הניחא וכו'" קאי אמאי דסליק מיניה, דההוא לתיקוני לאו הוא דאתא. דבשלמא אי אמרינן קיימו ולא קיימו, דכל לא תעשה שיש בה קום עשה, אם קיים עשה שבה כגון שלח את האם, פטור, וכן כל זמן שיכול לומר אשלחנה. ואי לא קיימו כגון שמתה, אף שלא ביטלו דהיינו שלא הרגה הוא, חייב, איכא למימר לתקוני לאו הוא דאתא. אלא למאן דאמר לעולם לא מתחייב עד שבטלו כלומר ששחטה, או ששבר גפיה מאי איכא למימר, הא ליכא למימר דלתקוניה לאו אתא, דהא אף דלא מתקן ליה לעולם, כגון מתה מאליה, פטור, כל זמן שלא ביטלו, הלכך לנתוקי מלאו ולאוקומי אעשה אתא.

(יג) גמ', שבועה שאוכל ככר זו היום כו' ריש לקיש אמר אינו לוקה משום דהוי התראת ספק. פירש רש"י שבועות (כא). ד"ה התראת ספק, דספק אם יעבור על התראה אם לאו, שיכול לומר עדיין יש שהות ביום, ואין המתרה יכול לכזין שיעבור היום בתוך כדי דיבור של התראה. וביאר באילת השחר (הכא), דצריך לומר, שהתרו בו ללא הפסק בכל העת דלפני בין השמשות, דממה נפשך עבר בתוך כדי דיבור של התראה, אלא דהוי ספק מתי הזמן, וכמו בהכה את זה וחזור והכה את זה. דאי לאו הכי, הא הוי ספק אם היתה התראה, דהא אם העבירה היתה אחר כדי דיבור של התראה, אינה התראה. ועיין גם בשיעורי רבי שמואל (אות תכו).

(יד) גמ', ואזרו לטעמיהו דאיתמר שבועה שלא אוכל כיכר זה כו'. כתב הרמב"ם (פ"ד משבועות ה"כ), שבועה שאוכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכלה וכו' במזיד אינו לוקה, שהרי לא עשה מעשה. דהיינו כרבי יוחנן, דאינו לוקה מטעם דהווי לאו שאין בו מעשה, ולא מטעם התראת ספק, שהתראת ספק שמה התראה. וכן פסק ב (פ"ז מסנהדרין ה"ד), דהתראת ספק שמה התראה. אך כתב (פ"ה משבועות ה"א וה"ב), דאין לוקין על התראת ספק אלא אם כן היה לאו שבו מפורש בתורה, כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין. ותמה הכסף משנה, מה כוונתו שכתב "בהלכות סנהדרין", כיון שלא נמצא מזה. וכתב, דאפשר דכוונתו מה דמשמע שיש התראת ספק שלוקין עליה, ומכל מקום צריך לדעת מנין לרמב"ם חילוק זה. ועיין מה שכתבו הלחם משנה ובשו"ת נודע ביהודה (תנינא אבן העזר סימן עז). אמנם בניאר הגר"א (יורה דעה סימן רל"ו סק"ח) כתב, דטעות סופר הוא, שהיה כתוב "לאו שב"מ" דהיינו "לאו שאין בו מעשה", ופירשו בטעות "לאו שאינו מפורש בתורה".

(טו) תוס' ד"ה מידי הוא טעמא, בסוה"ד, ומיהו יש לומר דלא מסתבר ליה להעדיפו וכו'. הקשה בספר מנחת שי (מכות סימן כ'), דאם לא מסתבר ליה להעדיפו וכו', נימא דאין הכי נמי דמשום האי סברא יהא בכאן נמי בככל דוכתי דקיימו ולא קיימו ומאי פריך הגמ'. וכתב, דאפשר שלכך סיימו התוס' בצריך עיין.

(טז) תוס' ד"ה במא קא מיפלגי, בתוה"ד, דלא הוי התראת ספק משום דשמא ישאל על נזירותו כו'. הקשה המהרש"א בגיטין (לג). אתוס' ד"ה ואפקעינהו, דהא ודאי ישאל על נזירותו כדי שלא ילקה, והיאך מצינו נזיר שילקה. ותירץ, דודאי ביודעים בו שעבר על נזירותו במתכוין, החכם לא יתיר לו כדי שלא ילקה, אבל התראת ספק מיהא הוי, דשמא הנזיר יבא לחכם שלא ידע אם עבר על נזירותו וישאל לו. והתומים (סימן ע"ג סק"ו) ובשו"ת חוות יאיר (סימן קכ"ט) תירצו, דאפשר ששכר נזירותו עדיף ליה ויקבל מלקות על

מדעתה.

(ז) **תוס' ד"ה כגון שהרירה ברבים**, בתוה"ד, ולא נראה דאם כן אינו מצוה לקיימה. וכן הקשו הרמב"ן והריטב"א, דלהלן אמרינן דגם נדר על דעת רבים יש לו הפרה לדבר מצוה, והא אדרבה עבירה היא להתירו. ותיירצו, שתחלה הדירה לפי שמצא בה דבר ערוה לפי דעתו ולכך גירשה, ולאחר מיכן נמצא שלא היה אמת דמצוה להחזירה ולהתירה. ובערוך לנר תירץ דברי רש"י, שמצא בה עון שאינה אסורה לו אלא מדרבנן, או דבר מכווער בעלמא, ובהאי גונא יש מצוה להחזירה, עיין שם. ובספר רמת שמואל כתב, שהיתה עוברת על דת שהאכילתו דבר שאינו מעושר ומציא למיעבד תשובה ואו מצוה לקיימה. וכן כתב הצפנת פענח. ועיין עוד בשו"ת שער אפרים (סימן ע"ד).

(יא) **רש"י ד"ה על דעת רבים**, שמצא בה עון שאסורה לו והדירה על דעת רבים כו'. כתב בחידושי הרמב"ן, דלמדנו מדבריו, שאין נדר על דעת רבים כלום, אלא בשנדר לקיים מצוה, אבל לדבר הרשות לא. ויש לסברא זו רגלים בגיטין (לה:), דמקשינן ולידירה ברבים, ואמרינן דיש לו הפרה, ולא אקשינן ולידירה על דעת רבים. וסיים, דכונת רש"י היתה לומר, שאין על דעת רבים דבר איסור, דכיון עביד איסור במה שהדירה אין הרבים מסכימים בדבר. [ועיין מה שכתב בהגהות הב"ח אות ג' וצריך עיון] והריטב"א כתב, דלמדנו מדברי רש"י, שסובר כרבינו תם שכתב, דכי אמרינן דעל דעת רבים יש לו הפרה היינו דוקא בגונא דההיא מקרי דרדקי שהיה בנדר טעות, דסברי דאיכא אחריני דדייקי כוותיה או טפי מיניה ואשתכח דליכא, וכיון דאיכא מצוה יש לו התרה אפילו לדבר מצוה.

(יב) **גמ', ותו ליכא והא איכא גזל דרחמנא אמר לא תגזול כו'**. הקשה המנחת חינוך (מצוה לח), אמאי הוי גזל, לאו הניתק לעשה, והרי כל גזל עובר נמי בלא תחמד ואין עשה מנתק ב' לאוין כדאייתא בתמורה (ד:). ותירץ, על פי דברי התוס' לעיל (טו). ד"ה תנינא, דהא דאין עשה עוקר שני לאוין היינו בסמוכין, אבל כשאינן סמוכין עוקר. ועוד, שאין עוקר ב' לאוין אלא כי ההוא דתמורה, דלא הוי ניתוק גמור דאין שם מעשה לתקן הלאו, ד"והיה קודש" לאו עשייה היא, דמאליו קדוש, מה שאין כן הכא.

דף טז ע"ב

(ג) **גמ', מקרי דרדקי דהוה פשע בינוקי**. פירש רש"י ד"ה דהוה פשע, מכה אותם יותר מדאי. ורש"י בבכורות (מו). בד"ה פשע בינוקי, פירש, מלקה אותן ומתים. והריטב"א פירש, שלא היה קובע יפה בלימודים והיו מתבטלים, או שלא היה מדקדק לתקן טעויותיהם.

(יד) **גמ', ואהדריה רבינא דלא אשתכח דרייק כוותיה**. כתב הרשב"א בגיטין (לו). דרבינו תם כתב, דדוקא לדבר מצוה שהוא כעין אביהם של תינוקות דשייכי בנדר ובמצוה, דחרטתן שוה דאנן סהדי שנתחרטו כולם משום למוד בניהם ועל דעתם הוור, אבל בנדר שאין אותם הרבים שייכים ביה ולא בחרטתו, אין לו הפרה, ואפילו לדבר מצוה, לפי שאין חרטת הרבים החורטין שוה להתחרט בענין אחד, ופתחו של זה אינו כפתחו של זה וכו'. וסיים, דמיהו במסכת מכות בשמעתא דקיימו ולא קיימו משמע לכאורה, דאפילו בכל מצוה דעלמא אמרו כן, וצריך עיון. ובשו"ת הריב"ש (סימן תסא) כתב, דבמסכת מכות גבי אונס שגירש, מוכח, דלכל דבר מצוה מתירין, ודלא כרבינו תם. והר"ן בגיטין (שם) כתב, בשם רבינו תם, שאין מתירין לדבר מצוה אלא כעין עובדא דמקרי דרדקי, דהוה ליה כעין נדרי טעות, שהיו סבורין שהתינוקות יצליחו יותר בלמודן ממקרי דרדקי אחר, ונמצא להיפך, אבל בשביל מצוה אחרת שאין הנדר טעות מחמתה אין לו הפרה. ועיין לעיל אות יא.

(טו) **גמ', שם**. שיטת הרמב"ם (פ"ו משביעית ה"ט), דהמקרי דרדקי הוא שנדר ותלה נדרו בדעת רבים. אבל הראב"ד השיג עליו, ופירש, שבני העיר הם שנדרו שלא יהנה אותו המלמד מנכסיהם והוא לא היה רוצה ללמוד אלא בשכר והתיר להם אמיר את נדרם, ועיין רדב"ז וכסף משנה (שם).

(טז) **גמ', האי מאן דאכיל בינתא כו' משום שרץ השורץ על הארץ**. הריטב"א גרס, מלקינן ליה משום רמש האדמה, ופירש בשם הרמ"ה, דהאי ביניתא הוא שרץ הנוצר מן העפר עצמו, ולכן אינו בכלל הלאוין האמורים בשרצים שבהם נאמר "השורץ על הארץ" או "הרומש על האדמה", דהיינו שהוא רוחש ורומש עליה ואינו נוצר ממנה, ואתא ר' יהודה ללמדנו שלוקיין עליו

עליו בביטלו לעשה, דלר' יהודה דסבר אין ביעור חמץ אלא שריפה משכחת לה ביטלו לעשה כגון שאיבד החמץ שלא על ידי שריפה, וגם לרבנן דסברי אף מפרר וזורה לרוח או לים, משכחת לה בטלו, לרבה הסובר בפסחים (כח.), שבשאר נהרות צריך פירור, וכגון שהשליך לשאר נהרות ולא פירר. וכן למא שכתבו תוס' פסחים (כח:): ד"ה רבי שמעון, שהשבתה צריך להיות שלא כדרך אכילה, משכחת לה בטלו, בגונא שאכל החמץ, ובוה ביטל העשה בידיים. ותירץ החזון איש (מועד סימן קיח סק"ז), דעשה דתשבייתו כולל שתי מצות, א. שיוציא החמץ מרשותו לענין כל יראה, וסגי בהטלה לים בלא פירור ולהטיל עליו מפולת, ב. מצות ביעור, איסור הנאה מן העולם, ובהא פליגי ר' יהודה ורבנן אי בעינן שריפה או די במפרר וזורה לרוח, אבל לענין תיקון הלאו, סגי בהוצאה מרשותו באופן המועיל שלא יעבור בבל יראה. ובקדושת יו"ט (סימן יט) הקשה, דמשכחת בטלו בקנה חמץ ביום טוב אחרון של פסח דאסור לשורפו עד שיוצא הפסח. וכן הקשה בהגהות הרד"ל, ותירץ, דר' יוחנן לא אמר אלא דאין לנו דומיא דשלוח הקן שביטול העשה הוא אחר עבירת הלאו.

(יז) **גמ', אלא אונס ביטלו ולא ביטלו היכי משכחת לה אי דקטלה קם ליה בדרכה מיניה**. כתבו בחידושי הרמב"ן והריטב"א, דמהכא מוכח, דלמאן דאמר בטלו ולא בטלו, חיוב המלקות בא עליו בשעת ביטול העשה, ודלא כרש"י לעיל (טו): ד"ה וריש לקיש, שכתב, דהחיוב הוא על שעת עבירת הלאו, וביטול העשה הוא כעין תנאי, שאם נאמר שנדון למפרע על שעת עבירת הלאו היכי אמרינן "קים ליה בדרכה מיניה", הרי אין המלקות והמיתתה באים כאחד, דהמיתתה היא על שעת קטלא והמלקות על שעת עבירת הלאו. וכתב הערוך לנר, דסברת רש"י, דאף שעיקר החיוב הוא על שעת עבירת הלאו, מכל מקום שייך לומר "קים ליה וכו'" על שעת ביטול העשה, משום דאף שעיקר החיוב הוא בשעת עבירת הלאו ואז צריך להתרות בו, מכל מקום לא נגמר החיוב עד שעת הביטול, שהרי כל זמן שיכול לקיימו אינו לוקה, ושייך לומר "קים ליה וכו'" בשעת גמר החיוב. ועיין עוד בשו"ת בית יצחק (יורה דעה סימן סח אות ג'). והדברי יחזקאל (סימן כ"ו) ביאר, דפליגי אי אמרינן "קים ליה וכו'" כש"הקים ליה וכו'" הוא לא בגוף החיוב אלא בתנאי החיוב, דהרמב"ן והריטב"א סברי שבתנאי לא אומרים "קים ליה וכו'", ורש"י סובר דאומרים.

(יז) **תוס' ד"ה אי דקטלה, בתוה"ד**, ומכל מקום לא הוה קם ליה בדרכה מיניה דמייירי שהרגה בשוגג. עיין הגהות הב"ח (אות ד:). וכן כתב המהרש"ל, דכונתם שנאמר דחייבי מיתות שוגגים חייבים מלקות. ובהגהות מים חיים תירץ קושית תוס', דהכא נקטינן דחייבי מיתות שוגגים פטורים ממלקות. והמהרש"א הקשה על המהרש"ל, מהא דמסיק בכתובות (לה). דחייבי מיתות שוגגין ודבר אחר לכולי עלמא פטורין, אבל הכא לא שייך למימר הכי, כיון דהא דלוקה הכא אינו על מה שהרגה דהא שוגג היה, אלא כיון שהרגה ונתבטל העשה חייב מלקות משום שגירשה. ועיין דברי יחזקאל (סימן כו).

(יח) **בא"ד, ויש לומר דאם כן היינו כמו מתה מאליה כיון דהרגה כו'**. הקשה הגרע"א בגליון הש"ס, דמכל מקום משכחת במזיד ולא אתרו ביה. ותיירצו הבית יצחק (חלק ב', יורה דעה סימן ס"ח אות א), והחמדת ישראל (קונטרס נר ישראל), והיד דוד, דכיון שבמזיד מכוניסין אותו לכיפה, ומשמע ברש"י בסנהדרין (פא). ד"ה ומר, שכיפה פטר ממלקות, אי אפשר לאוקמי במזיד דבכך אמרינן שוב "קים ליה וכו'". ובאמתחת בנימין תירץ, דבכך נמי הוי כשוגג, שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד.

(יט) **גמ', אמר ר' שימי מחזונאה כגון שקיבל כו' אמר רב כו'**. הקשה האור שמח (פ"א מנערה ה"ג), מאי סלקא דעתך דרב שימי, וכי לא ידע שבלא דעתה לא מצי לקבל קידושין, ואי אמרה לו אם תרצה קדשני לך ואם תרצה לחברך הא נמי חשיב שהיא המבטלת לעשה. ותירץ, דרב שימי סבר כריש לקיש בקידושין (נט:), דאם נתנה רשות לשלוחה לקבל לה קידושין וחזרה בה שלא בפני השליח אין חזרתה כלום, ואם כן מצי לאוקמי בגונא שנתנה לו רשות לקדשה לאחר, וחזרה בה שלא בפני השליח, ושלחה אחריו שליח ולא ציית לה וקיבל קידושין מאחר, דהשתא הוא הגורם לבטל העשה וביטלו קרינא ביה. ולפי זה מבואר הא דבמסקנא פירשו דברי ר' יוחנן "אנו אין לנו כו'" על פאה, אבל אונס לא משכחת לה, משום דר' יוחנן סובר שיכולה לחזור בה אפילו שלא בפני השליח, ואם כן לא משכחת לה קידושין שלא

בשנים והוא, שאי אפשר שנתכסה לגמרי ועדיין ניכר, הוה אמינא דאינו מצטרף, קא משמע לן שאפילו בשנים והוא מצטרף, ואכתי הוה אמינא דמצטרף משום שהמרוסקים הוו רובא, ושדי ליה בתר רוב ובטל בו, אבל אחד והוא, דליכא רוב וליכא ביטול, הוה אמינא שלא מצטרף, קא משמע לן דמצטרף.

דף יז ע"א

(א) גמ', וחכמים אומרים קורא את השם ואינו צריך להפריש. פירש הרא"ש בנדרים (פד), שקורא את השם היינו שקובע מקום למעשר עני בתוך הכרי, ואינו צריך להפרישו משאר התבואה, וכן כתב המאירי (שם). אבל התוס' (שם) ד"ה קורא שם, פירשו, שקורא השם ומפרישו לעצמו, והא דאמרו שאינו צריך להפריש, היינו דאין צריך לתתו לעני.

(ב) גמ', מר סבר לא נחשדו עמי ישראל על מעשר עני כו'. כתב הריטב"א, דאיכא דקשיא ליה מהא דאיתא בסוטה (מח), ששלח ר' יוחנן כה"ג בכל גבול ישראל ומצא שלא היו מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד. וכתב, דיש מתרצים הווי מחלוקת הסוגיות, אבל הנכון דהתם לא קאמר אלא שלא היו זריזין להפריש חברים אלא תרומה גדולה בלבד, אבל מעשר עני לא היו מפרישין כל כך בזריזות, אבל מכל מקום לא היו חשודין בו כמו במעשר ראשון ומעשר שני.

(ג) גמ', כיון דממונא הוא אפרושי מפריש כו'. פירש רש"י ד"ה לא נחשדו, דממונא הוא, אין בו איסור אכילה אלא גזל עניים, ואיהו לגזל עניים לא חישי. אבל הר"ש בדמאי (פ"ד מ"ג) גרס, "כיון דממונא דידיה הוא", ופירש הרא"ש (שם) אליבא דהאי גירסא, שטובת הנאה שלו ואם ירצה יתן, לכן אפרושי מפריש להפקיע איסור טבל, ולא נחשב לו כגזול כיון שממונו הוא ועדיין לא זכו בו עניים.

(ד) גמ', רבי שמעון אומר כל שהוא למכות לא אמרו כזית אלא לענין קרבן. פירש רש"י ד"ה כך, מחלוקת בוז דלא אמרו כזית אלא לענין קרבן על שגגת כרת, והלכה למשה מסיני היא. אבל הריטב"א פירש בשם רבינו מאיר, דיש טעם למלקות, דכיון דאכל במזיד, אחשביה לחומר איסור להתחייב בכל שהוא, אבל קרבן שהוא על אכילת שוגג בעי כזית להחשיבו. וכתב הבית הלוי (חלק א' סימן ג אות ח'), דלפירוש הרמ"ה, סובר ר' שמעון סתם אכילה בכזית, ורק כשאכל במזיד מתחייב על כל שהוא דאחשביה. וכתב החזון איש (חושן משפט ליקוטים סימן כ"ג), דאין כוונתו, דכיון דאכל הכל שהו במזיד החשיבו משום הנאתו מטעמו, דהא אם אכל בשוגג דסבר שזה בשר כשר, נמי נהנה מטעמו. ועוד, דאם אכל כל שהו מיד מלקין אותו מיד אף שלא היה בדעתו להפסיק. אלא כוונתו, דאוכל במזיד עונשו על המרד בצוותא התורה וכשאוכל כל שהו נמי מרדו מרובה וראוי לעונש, אבל שוגג שכפרתו על שנכשל ואכל חלב שפיר בעי שיעורא. ועיין מה דכתבו הברוך טעם (שער הכולל דין א') והלחם שלמה (סימן ק"ב), וישועות יעקב (אורח חיים סימן תמב).

(ה) תוס' ד"ה ורבנן בריית נשמה, בתוה"ד, אלא על כרחך הטעם תלוי דכל שאובד שמו כשנחתך הוי בריה כו'. כתב בשו"ת פני אריה (סימן צ"ב), דכונתם כפי שכתבו התוס' בחולין (צו). ד"ה מאי טעמא, דהיינו טעמא דהני, דכי אמר רחמנא "לא תאכל גיד ולא תאכל עוף טמא" וכן "אבר מן החי", כאילו פירש בין גדול ובין קטן, דכולהו מיקרי גיד ועוף, ובלבד שיהיו שלמים, אבל נבילה חתיכה נמי משמע נבילה, וכן טבל, אבל אי הוי כתיב "אל תאכל חטא של טבל" הוי חשיב בריה. והיינו דכתבו תוס' הכא אובד שמו דהיינו השם שכתבה תורה. ועיין בחידושי הרמב"ן חולין (צט): שהאריך להקשות על דבריהם.

(ו) מתני', השובר את העצם בפסח הטהור הרי זה לוקה ארבעים. ביאר הפני יהושע, דאף דלאו מפורש הוא, יש בו חידוש שסתם שבירת עצם במזיד על ידי התראה שכיחה הרבה בעצמות שיש בהם מוח, וסלקא דעתך אמינא דהעשה של אכילת קדשים (שהוא המוח) דחי ללאו של "עצם לא תשברו בו", קא משמע לן דלקי.

(ז) מתני', אבל המותיר בטהור והשובר בטמא אינו לוקה ארבעים. כתב המנחת חינוך (מצוה טז) דאף דהתנא כלל שובר בטמא עם מותר, ובמותיר ליכא מלקות אבל איסור יש. מכל מקום בשובר בטמא, איסור נמי ליכא,

משום רמש האדמה, מהא דאמר הכתוב "ולא תטמאו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמש האדמה". ועיין מה שהקשה עליו.

(יז) תוס' ד"ה ביניתא דבי כרבא, בתוה"ד, וקשה דמאי קא משמע לן כו' תירץ הקנאת סופרים (בשורש תשיעי), דר' יהודה איירי בתולעת הנמצאת בכרוב תלוש, ואילו היתה נוצרת שם בתלוש, לא היתה אסורה משום שרץ הארץ, ככל תולעי הפירות התלושים כל זמן שלא פירשו, וקא משמע לן ר' יהודה שאסורה, ומשום דדרכה לבא מהחוץ, וכבר שרצה על הארץ. ודייק כן בלשון רש"י ד"ה ביניתא דבי כרבא, דכתב דתולעת הנמצאת בכרוב, דהיינו שלא נולדה בו. ועיין בערוך לנר.

(יח) בא"ד, ופירש רבינו תם ביניתא כמו דג קטן הנמצא במחרישה וכו'. כתב החזון איש (יורה דעה סימן יד (א) אות י"ב), דלהאי פירושא אינו דג העולה מהים ליבשה, אלא עיקר מקומו ביבשה, ואפשר שהוא מתהווה מן האוויר והלחות. ועיין בחידושי הריטב"א.

(יט) רש"י ד"ה לוקה ארבעה, בתוה"ד, ומשמע בין שרץ המים בין שרץ הארץ כו'. ביארו היראים (סימן ע), והסמ"ג (לאוין סימן קלב), והריטב"א, דלא הוי לאו שבכללות (דאין לוקין עליו), משום דהטעם דאין לוקין על לאו שבכללות משום דילפינן מ"לאו דחסימה", דלא לקי אלא אם מייחד כלאו דחסימה. וסברא הוא, דכיון שלא ייחד לו היוצר ב"ה לאו, חזינן דלא הקפיד עליו כשאר לאוין, אבל בשרצים שייחדה התורה לאו לכל שרץ ושרץ במקום אחר, אין לומר שכללו לפי שלא הקפיד עליו, ועל כן לוקין על הלאו הכללי. אבל המאירי ביאר, דלא נחשב לאו שבכללות, דאם כן אף לאו של נבילה כולל נבלת שור וכשב וכל הבהמות הטהורות, אלא על כרחך דלא מיקרי לאו שבכללות אלא היכא שכולל שמות חלוקים בלאו אחד, כגון "נא ומבושל", "אתנן ומחיר", או כגון "לא תאכלו על הדם". וכן כתב הרש"ל בביאורו לסמ"ג שם.

(כ) רש"י ד"ה נמלה חיה. כתב הערוך לנר, דלכאורה משמע מדבריו דרק בחי יש דין בריה ולא במת, דלכך פירש נמלה חיה, וכן נראה ממה שפירש בסמוך בד"ה משום כזית נבילה, שכשבוולעו הוא מת. והקשה, דבחולין (קב): מבואר דבמת נמי יש דין בריה, כמבואר ברש"י שם ד"ה טמאה, וכן מגיד הנשה דיש לו דין בריה אף שאין בו רוח חיים כשאוכלו. והחקרי לב (יור"ד סוף סימן ע"א) כתב, דלאו דוקא נקט רש"י נמלה חיה אלא לרבותא בעלמא עיין שם. והערוך לנר כתב, דדוקא בשרץ בעינן חי דבעינן שבשעת אכילתו יהא ראוי לשרוץ. ובנחל אשכול (ספר האשכול סוף הלכות טריפות) כתב, דיתכן שנמלה מיד כשמתה מתעפש מעט מרגליה ואין צורתה שלימה ובטילה מתורת בריה. אכן הרמב"ם (פ"ב ממאכלות אסורות הכ"א) כתב, דאפילו סרחה הבריה ונשתנית צורתה הואיל ואכלה כולה, לוקה.

(כא) גמ', המשהה את נקביו עובר משום לא תשקצו כו'. האי מאן דשתי בקרנא דאומנא קא עבר משום לא תשקצו. כתבו הריטב"א בשם הרמ"ה, והיראים (סימן עג), והסמ"ק (סימן פ'), דהווי איסור דאורייתא. ד"אל תשקצו". אבל הריטב"א בשם כל המפרשים, והמאירי כתבו, שאינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. וכן פסקו הלבוש (יור"ד סימן קט"ז), והפרי חדש (שם) והמגן אברהם (אור"ח סימן צ"ב סק"ב). אמנם הט"ז (סק"ז) פסק, שהוא דאורייתא. וכתב התבואות שור (סימן יג), דאפילו להפוסקים שדברים מאוסים אסורים מדאורייתא, לא כל המאוסים שוים ויש שאינם אלא מדרבנן. וכתב הט"ז (יור"ד קט"ז סק"ט), דהטעם דלא לקי אלא זה, אף להשיטות דהוא דאורייתא, משום דהווי לאו שבכללות, דדברים הרבה נכללו בו. אבל הפרישה (סוף סימן קט"ז) כתב, דאינו לאו שבכללות, כיון שאינו מדבר אלא על איסור שיקוץ, ואלו כולם בכלל שיקוץ הם. והטעם דאין לוקין, משום דקים להו לרבנן דאין לוקין אהאי לאו, כדאשכחן בחצי שיעור שאסור מן התורה ואין לוקין עליו, וכן כתב הבית יוסף (שם).

(כב) תוס' ד"ה ואפילו שנים והוא, בתוה"ד, ויש לומר דקא משמע לן רבותא טפי דכיון דעתה כשהוא חי כו'. הקשה הרש"ש, אם כן מאי אשמועינן ר' יוסף שאמר "אפילו אחד והוא", הא לענין ריסק שמעינן כבר הרבותא מדברי רבה שאמר אפילו שנים והוא. ותירץ, דר' יוסף לא אתי לחדש, ולא אמר אלא דר' יוחנן אמר בהאי לישנא. וכהאי גוונא נמצא הרבה בש"ס.

(כג) בא"ד, שם. בערוך לנר תירץ קושית תוס', דבריסק ט' הוה אמינא, דמצטרף משום דמסתמא נתכסה השלם מהמרוסקים הרבים ולא ניכר, אבל

(יז) בא"ד, כדאמרין בעלמא כל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאו יתירי. כתב המהרש"א, דקצת קשה, דלא שייך כאן לומר דאתי ללאו יתירא באוכל חוץ לחומה, כיון דאין עונשין מן הדין. וסיים דיש ליישב. וביאר בשיח השדה (קונטרס ישוב הדעת), דכוונתו בקושיא דלא דמי, דהתם כיון דאיכא מלקות אחד, לא מוקמינן תו אשאר מלקות, מה שאין כן הכא, דאכתי לא שמעינן מלקות, איכא לאוקי קרא למלקות. וכתב, דיש לומר, דאף דלא דמי לגמרי, סברה הגמ' דיותר מסתבר לאוקמי בדבר חדש ולא לאוקמי בדבר דכבר ידעינן עיקר איסורו, והתוס' לא הביאו אלא דוגמא קצת לדבר, וכעין זה כתב בספר הוראת שעה.

(יח) בא"ד, כלומר לכתוב לא תוכל כו' דמוקמי איסור חוץ לחומה בכל חד מקל וחומר ממעשר. כתב המהר"ם, דאין להקשות למה לו לרבי שמעון בברייתא, לנקוט קל וחומר בחוץ לחומה בכל חד וחד, והרי חוץ לחומה ילפינן כל חד מינייהו מיתורא דהדר מפרש להו קרא, דלולי קל וחומר מיתורא דקרא לא היינו אומרים שילקה בכל חד בחוץ לחומה, אלא היינו מרבים רק איסורא ולא מלקות, אבל עתה שיש קל וחומר ממעשר, אתא יתורא לגלות על הקל וחומר שיהיה מלקות בכל חד וחד, בחוץ מן החומה.

(יט) בא"ד, וקצת קשה בברייתא דמוקי רבי שמעון כו'. תירץ הצפנת פענח, דיש לומר, דמ"ובשר בשדה" נלמד איסור לבשר שיצא חוץ לחומה דוקא, אבל לא ביצא למקום החומה, כדמוכח מהרמב"ם (פי"א ממעשה הקרבנות ה"ו), ומקרא ד"לא תוכל לאכול" ילפינן איסור נוסף לבשר שיצא למקום חומה, כיון שיצא מירושלים או מהעזרה, כדמוכח ברמב"ם (שם ה"ה), שמקום מחיצה לא הוי כלפנים ולא כלחוץ, ולכך אין הבשר נפסל במקום חומה, דלגבי פסול בעינן שיצא לחוץ, ומכל מקום האוכלו שם לוקה מ"לא תוכל" שלא אכלו בפנים.

בא"ד, ופירש ריב"א דודאי גבי חטאת ואשם כו' אבל אם חזרו ודאי מותרין. ביאר המהרש"א, דבחטאת ואשם לא איירי קרא ד"לא תוכל" ביצאו וחזרו, אלא בלא ראו מעולם פני הבית. ובהכי נתיישבה נמי קושיא קמייתא דתוס', דאוקמי רבי שמעון בקרך וצאנך לחטאת ואשם, תיפוק ליה מ"ובשר" כו', דרבי שמעון אוקמי "בקרך וצאנך" לחטאת ואשם שלא ראו פני הבית, ומ"ובשר בשדה" לא יליף אלא בראה פני הבית ויצא לחוץ. [וכן נראה בתוס' חולין (סח:)] ד"ה אבל שבחטאת ואשם אפשר להעמיד את הלאו של "לא תוכל" גם בכי האי גונא שלא ראו מעולם פני הבית. והקשה, לפי זה, מאי פריך לרבא "ולילקי נמי משום ובשר בשדה וגו'", אימא דרבא נמי איירי בעולה שלא ראה פני הבית. ותירץ, דלפני זריקה דקאמר רבא, לא משמע הכי. והעלה דיונה ופני זקן תירצו, דמקשינן אמאי לא אשמועינן רבא דמשכחת שילקה שש, וכגון שראה פני הבית.

דף יח ע"א

(א) רש"י ד"ה קרא יתירא הוא, בתוה"ד, ולא שבכללות לא הוי כיון דאכולה קאי הוי לאו אכל חד וחד והיכי דמי לאו שבכללות כו'. הקשו התוס' בבא מציעא (קלו:)] ד"ה שנאמר, מהא דאיתא בכריתות (ד). דגבי "חלב שור וכשב ועז" לא לקי אלא חדא, וכן "לחם קלי וכרמל". וגבי "מעשר דגן תירוש ויצהר" לא הוי לקי אלא חדא, אי לאו דאיכא קראי בכריתות (ה), ומאי שנא מ"זג וחרצן", ו"ריחים ורכב", דלקי אכל חדא וחדא. ותירצו, ד"זג וחרצן" ו"ריחים ורכב שני שמות נינהו, וכן כולם, אבל "חלב שור וכשב ועז" שם חלב חד הוא, וכן שם לחם, וכן שם מעשר. וכתב הבית יצחק (חושן משפט דרוש י"א אות א'), דלדבריהם, צריך לומר דכונת הגמ' הכא לכתוב "לא תוכל לאכלם מעשר דגנך תירושך ויצהרך".

(ב) גמ', הני מילי היכא דלכהנים חזי כו'. כתב האור שמח (פי"א ממעשה הקרבנות ה"ג), דמאי דנקט דלכהנים לא חזי, הוא שיטפא דלישנא, לפי דהקרא איירי על בשר המילואים, שהם לאכילה לכהנים, והכא דאיירינן בעולה הוה ליה למימר, דלמזבח לא חזי.

(ג) גמ', הני מילי היכא דבפנים חזי הכא דבפנים נמי לא חזי. ביאר בחידושי מרן רי"ז הלוי (ריש הלכות פסולי המקודשים), דהאי לאו אינו דין מיוחד בקדשים, דהרי שייך אף בחולין, בעובר שהוציא ידו והחזירה. ואין לומר דהוה תרי נפרדים אלא דיוצאים מקרא אחד, דבחולין (סח:), מוכח דהם דין אחד, וכדמפורש בתוס' ד"ה ולילקי משום ובשר, שכתבו ושם יוצא חדא

דמהיכי תיתי שיהא בו איסור כיון דנתמעט מקרא ד"בו" ולא בטמא כדאיתא בפסחים (פד:).

דף יז ע"ב

(ח) גמ', דילודא אימיה כר' שמעון תיליד ואי לא לא תיליד. כתב הריטב"א, דלא גרסינן ואי לא לא תיליד, כי הרבה יש למטה מר' שמעון שטוב להם להוליד. ובספר אהל משה כתב, דנראה פירושו, כמו "יש אם למקרא", וכדומה, דהיינו, מאן דמצי לסרוסי דקרא כר' שמעון, מצי למילף, ומאן דלא ידע למילף הכי לא ילמוד כלל שום ילפותא.

(ט) גמ', מאי חומרא דבכורים ממעשר שכן אסורים לזרים. ביאר הרש"ש, דאין לומר תרומה תוכיה, דבכורים כבר נאסרו בעשה ד"הבאתם שמה" כו'. (י) גמ', אדרבה מעשר חמור שכן אסור לאונן. הקשה הפני יהושע, אמאי נקט רבא האי פירכא שאינה אלא לר' שמעון הסובר שבכורים מותרים לאונן, אבל לרבנן דסברי דבכורים אסורים לאונן ליכא פירכא, הא עדיפא מינה הוי ליה לאקשוויי, דמצינו כמה חומרות במעשר שאינן בבכורים, שאוסרת את הגורן ויש לה שיעור, וכיוצא באלו השנויות בבכורים (פי"ב מ"ג). ותירץ, דרבא מהדר למיפרך מחומרא במעשר שיש בה איסור לאו בגוף האכילה, כחומרא דבכורים האסורים לזרים, שיש בה לאו ומיתה בגוף האכילה.

(יא) גמ', אדרבה מעשר חמור שכן טעונין כסף צורה. ביאר הריטב"א, דהיינו בפדיונו, מה שאין כן בתודה ושלמים, שאפילו כשנפסלין פסול הגוף שיש להם פדיון, לא הצריך הכתוב שהפדיון יהא טעון צורה. ועיין בשו"ת עמודי אור (סימן ע סק"ב).

(יב) גמ', וכולהו חמירא מעולה דאית בהו שתי אכילות. ביאר הריטב"א, דהיינו וכולהו אידך דלית לן בהו כפרה, כגון תודה ושלמים ובכורות, חמירי מעולה, שכן יש להם שתי אכילות, מה שאין כן בעולה שאין בה אלא אכילת מזבח. והקשה, דאדרבה, היא חומרא בעולה, וכדאמרין לעיל שכן כליל, וכן בכמה דוכתי. ותירץ, דהשתא מתורת טעמא פרכינן, לומר דבכולהו אידך חזי טפי לתת גבול בקלעים או חומה או זריקת דמים, טפי מעולה, דבמילי דאית ביה אכילת אדם חזי למיתן הני גבולים, וכדאמרין לקמן (יח:), כל היכא דחזיא לפנים קרינא ביה דלא חזיא חוץ לקלעים.

(יג) גמ', וכי מזהירין מן הדין הא אפילו למאן דאמר עונשין מן הדין כו'. פירש רש"י ד"ה ואפילו למאן דאמר, דהוא ר' יצחק לעיל (יד:). והרמב"ן והריטב"א השיגו עליו, שהרי מפורש לעיל (שם) דטעמיה דר' יצחק משום דגמר עונש מאזהרה, וכן פירש להדיא רש"י (שם) ד"ה גמר עונש מאזהרה. ועיין תוס' (שם) ד"ה ואידך. ולכך פירש הרמב"ן, דהיינו רבי שמעון הסובר בסנהדרין (עד:)] עונשין מן הדין, ולא אשכחן בשום דוכתא דאמר מזהירין מן הדין. והריטב"א כתב, דביבמות איתא (ועיין יבמות (כב:)] דאפילו למאן דאמר עונשין מן הדין ולא בעי ייתורא וילפותא כלל לעונש כרת באחותו, בעי ייתורא ד"אחותך היא" לאזהרה. ועיין עוד צפנת פענח.

(יד) תוס' ד"ה איסורא, בתוה"ד, והא דקתני בתודה ושלמים כו' לוקה לאו דוקא כו'. העיר הרש"ש, אמאי שבקי לוקה דבכורים דתני ברישא. ואין לומר, משום דלמסקנא שפיר לוקה עליהו, דהא גם אתודה ושלמים לוקה לפני זריקה למסקנא.

(טו) בא"ד (בנמשך דף הבא), מיהו יש לומר דאיסורא לאו לא אשמועינן אלא מהכא. ביאר השיח יצחק, דהנפקא מיניה בהא דאיכא נמי לאו, הוא לענין חולה שמאכילים אותו הקל הקל תחילה, שיאכילהו תחילה דבר הנאסר רק בעשה. ועוד, שעל מצות עשה אינו חייב לבזבז יותר מחומש, ואילו על לא תעשה מחוייב ליתן כל ממונו. וכן כתב הגבורת ארי (מכות יח:). [נאכן עיין בהגהות חתם סופר (אורח חיים סימן תרנ"ו)] שכתב דמחוייב ליתן כל ממונו כדי לא לעבור על עשה בקום ועשה. עוד כתב השאגת אריה, דנפקא מינה דעשה מתכפר בתשובה, אבל לאו תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר כדאיתא ביומא (פו:).

(טז) בא"ד, טוב לי להעמיד לאו בדבר אחר כו'. ביאר המהרש"א, דאף דבדבר שיש בו חידוש, נמי שמענו כבר איסור, כדפירש רש"י לעיל (יז:)] בד"ה לפני זריקה, ובד"ה אפילו לאחר זריקה, ור"ה חוץ לקלעים, ולקמן (יח:)] בד"ה לאוכל עולה. היינו איסור עשה, מה שאין כן באוכל חוץ לחומה מקל וחומר שמעינן איסור לאו.

שנאמר "ולקחת והבאת" עד שתהא לקיחה והבאה באחד. ואמאי לא נאמר, ירקבו, שהרי נראו לקריאה ונדחו, וכמו בהפריש בכורים קודם החג ועבר עליהם החג שאנו אומרים ירקבו. ותימצו, דאיירי כשהיה בדעתו מתחלה כשבצרן לשגרן ביד אחר, והוה כאילו לא נראו לקריאה מעולם, וכדמוכח בירושלמי **דבכורים** (פ"א ה"ד), דאמר ר' יוחנן, וריש לקיש בשם ר' אושעיא אמר כשלקטן לשלחן ביד אחר, אבל אם לקטן להביאן הוא לא ישלחנו ביד אחר. וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א בבבא בתרא שם. והריטב"א (שם) תירץ, דבשגרן על ידי שליח, לא אמרינן ירקבו, לפי שבשגרן שלא נדחו לחלוטין מקריאה, דהא אפשר להחזירם לבית בעל הבית, ובעל הבית יביאם בעצמו. ועיין אור שומח (פ"ד מבכורים הי"ג).

(יא) גמ', ושאיין ראויין לקריאה משראו פני הבית. פירש רש"י ד"ה משיראו פני הבית, משיכנסו לעזרה, והנחה לא מעכבת כלל. וביאר החזון איש (חושן משפט ליקוטים סימן כג), דאף שהנחה אינה מעכבת להאי תנא, מכל מקום ראוי להנחה ולקריאה בעינן.

(יב) תוס' ד"ה הנחה אהנחה לא קשיא, בתוה"ד, ומשי"ח תירץ דלא קשה כו'. כתב הערוך לנר, דצריך לומר, דרבי שמעון סבר לאוקמי קרא ד"לא תוכל" אקריאה ולא אהנחה, דלדידיה גבי קריאה והנחה, לא שנה הכתוב לעכב, אבל הסוברים שהנחה מעכבת, כיון ששנה הכתוב בהנחה, מוקמינן לקרא ד"לא תוכל" אהנחה.

(יג) בא"ד, שם. הריטב"א תירץ קושיתם, דבקריאה שנה עליו הכתוב לעכב, דכתיב "וענית ואמרת", וההוא "וענית" לשון קריאה בלשון הקודש בכל מקום, וכיון שכן, כי אמר קרא "וענית" ואחר כן "ואמרת" הוה ליה שנה עליו הכתוב לעכב. ואידך סבר, "כי וענית ואמרת" כולה חדא חשיבא. ועיין ערוך לנר.

(יד) תוס' ד"ה ומאן תנא דפליג, בתוה"ד, וקשה דבפרק חרש פירש רש"י כו'. הריטב"א תירץ שיטת רש"י, דהספרי אליבא דרבי יהודה, ואית ליה שתי תנופות, ויליף אחת מגזירה שוה כרבי אליעזר בן יעקב, ואחת מן "והנחתו". והא דקאמר בגמ' דרבי אליעזר בן יעקב פליג אדרבי יהודה, היינו דממה שאמר לימד על הבכורים שטעונין תנופה, משמע לגמ' שאין לרבי אליעזר בן יעקב לימוד אחר לתנופה אלא האי גזרה שוה, וסובר, דתרי קראי "והנחתו" "והנחתו" להנחה באו, ורבי יהודה דיליף תנופה מ"והנחתו", סבר נמי להגזירה שוה ושתי תנופות היו. וכעין זה כתבו תוס' סוכה (מו:): ד"ה הביכורים.

(טו) בא"ד, לכן פירש הר"ר אברהם בר יצחק כו'. כתב המהר"ם, דלפי זה שלש מחלוקות בדבר, דרבנן לית להו תנופה כלל ותרי קראי בהנחה. ורבי יהודה סבר, חד קרא בהנחה וחד בתנופה, והנחה אינה מעכבת. ורבי אליעזר בן יעקב סבר, דתרווייהו בתנופה לשתי תנופות ולית ליה הנחה כלל.

הוא. וכן דייק ברמב"ם (פ"א ממעשה הקרבנות ה"ו). והיינו, דגדר הלאו הוא איסור על הירוצא חוץ למחיצה של אכילה נמי בחולין, ולא איסור על הירוצא חוץ למחיצה של הקרבה שאינו שייך בחולין, והוא ביאור הגמ' שאם בפנים נמי לא חזי לאכילה, לא שייך לאו זה.

(ד) תוס' בד"ה ולילקי משום זר לא כו', בתוה"ד, אלא בשוה פרוטה וישנו בלא אכילה ורבא כו'. פירש המהרש"א, דלענין מעילה ילפינן חטא חטא מתרומה ומועלין בנהנה שוה פרוטה. והמהר"ם פירש, דכמו בתרומה שאינו תלוי בכזית אלא בשוה פרוטה, ואי נילף מהתם לא יהיה תלוי בכזית. והחזון איש (חו"מ ליקוטים סימן כג) הקשה, דהיינו דוקא לדעת אבא שאול דסבר בפסחים (לב:), ששיעור תרומה בפרוטה, אבל לרבנן שיעורה בכזית.

דף יח ע"ב

(ה) תוס' ד"ה כל שבקדש, בתוה"ד, מוזר שאכל חטאת כו'. כתבו המהרש"א והמהר"ם, שהוא דיבור בפני עצמו, וצריך לומר "זר שאכל חטאת" כו'.

(ו) גמ', כל שהוא בכליל תהיה ליתן לא תעשה על אכילתו. דעת תוס' מנחות (עד.) סוד"ה לאו בתירוץ השני, וכן כתב בחידושי הרמב"ן הכא, דהאי לאו הווי לאו שבכללות, דכולל כמה דברים, "מנחת כהן" אימורים ועולה, ואין לוקין עליו. אבל הראב"ן (סימן לב) כתב, דאינו לאו שבכללות, וכן דעת הרמב"ם (פ"א ממעשה הקרבנות ה"ג) שלוקין עליו.

(ז) גמ', שם. הקשה הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות (שורש ט'), על מה שהשריש הרמב"ם (שם), שאין ריבוי מלקיות בריבוי הלאוין, והא באכילת עולה יש בו לאו אחד מ"ונדריך זו עולה", ולא אחר הכתוב במנחת כהן כולל כל שהוא כליל, ואמרו כאן שהוא לוקה עליה בריבוי לאוין. ועיין מרגניתא טבא (שם, אות ד' ה) מה שתירץ.

(ח) גמ', זר שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה פטור כו'. כתב הרש"ש, דמשמע דלאחר זריקה אפילו לפני הקטרת אימורין חייב, ואף דלא קרינן עדיין ואכלו וכו', כדאיתא בפסחים (נט:). דכיון דאם נטמאו או אבדו שרי כדאיתא שם, וכהאי גונא כתבו תוס' זבחים (מג.) ד"ה והלבונה, וכל שכן דהכא כתיב "אשר כופר בהם" וכפי שדרשו בלישנא קמא.

(ט) בא"ד, והא דאמר לעיל רבי שמעון כו' איסור בעלמא ולא מלקות. ביאר המהר"ם, דאפילו לשיטת ר"י בתוס' לעיל (יז:): ד"ה איסורא בעלמא, דלרבי שמעון לוקה, לא תיקשי מהכא, דלא אמרינן הכא דפטור אלא מלאו דזרות, אבל אלאו שלפני זריקה דיליף רבי שמעון מקרא ד"לא תוכל לאכול" שפיר לקי.

(י) גמ', כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה כו'. הקשו תוס' גיטין (מו:): ד"ה מביא, ובבבא בתרא (פא:): ד"ה מהא, דר' יוסי בר חנינא אמר שם, בצרן ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך, מביא ואינו קורא,

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דר היוזמי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (ה"ח כבאהבת חסד"ח בפט"ו)